75C054534

TROMSØ MUSEUM
BIBLIOTEKET
arkiv
N1
Nor N1

A. G. Nordvi's undersøgelser i Finmarken.

—.

Afskrift af indberetninger og korrespondance med prof. Jap Steenstrup i København. Lånt ved dr A. M. Hansen og afskrevet april 1907.

75c054534

69/284 mag apte

TROMSØ MUSEUM
BIBLIOTEKET

5 mai/51.

Mortensnæs 10 April 1851.

Hr. Professor Steenstrup.

Kjöbenhavn.

Deres ærede skrivelse af 27de Februar modtag ij med posten for nogle dage siden. -- (zoologisk.) — — — Angående den forlangte oplysning om de graves udseende og form som findes her, tillader ij mig at meddele en beskrivelse over dem, og antages det, hvorvel nogle af de indbyrdes forskjelligheder, som man med dem bliver vaer, er uvæsentlige, og hidrøre fra terrænets beskaffenhed, dels vel endogsaa er aldeles tilfældige, saa ere andre derimod saa betydelige og karakteristiske, at de tilstrækkelig begrunde en afsondring af disse begravelser i forskjellige klasser. De fleste grave ligger nær havet. -

1. Den første og uden tvil yngste klasse danner de begravelser, som er indrettede i jorden i lighed med vore sædvanlige kristelige. Disse er alle kjendelige derved, at den efter legemets hensmuldren sammensunkne jord har dannet en fordybning, der oftest udmærker sig for deres omgivelser ved en yppigere grasvæxt. I grave af denne klasse, der har været aabnede er kun fundne kjölen af en kjærris (lappernes kjörereedskab eller slæde) og ovenpaa samme tildels forkrøbede benrad, regelrets liggende, at hovedet hviler mod kjærrisens ende. Oftest er skelettet i disse aldeles forsvundet. Hovedets stilling mod verdenshjörnerne er forskjellig. - Ellers er intet fundet i disse grave, skjönt flere af dem har ved opgravning været særdeles nöiagtig undersögte. De levninger af træværk som forekommer i dette slags grave, synes at tale for deres temmelig tildige oprindelse. Og man maa vi heraf antage det, da erfaringen lærer at det fede furutræ temmelig længe modstaar forraadnelsen. Til disse begravelsers yngre alder slutter langt hellere derfra, at de lydelig vise sig at have tilhört finner, dels ved deres middel, (Kjærrissen) dels derved at de forefindes paa steder, hvor neppe andre end fjeldfinner have været foranledigede til at begrave deres döde.

2. Et andet slags begravelser er de, som findes indrettede under store stene eller klippeskrænter. Hvor mulig endanne hviler paa deres underlag med en ringe del af deres

undre flade, og saaledes mellem den övrige del heraf, og den underliggende jord eller bjergflade lader et aabent rum, finder man ofte lig henlagte deri, og dette lukket med en liden vold af jord og sten, der fra den underliggende flade naar op og slutter til det dækkede klippeskyttes yderkanter. Disse begravelser er for størstedelen saare besynderlige, som det rum, der er bestemt til hvilested for liget ofte er meget snævert, og adgangen saa besværlig, at det vistnok maa have været forbundet med adskillige vanskeligheder at afbenytte mange af dem. Det er heller ikke alle egne, at saadanne af naturen dannede gravsteder er at finde, hvorfor disse begravelser ogsaa gjerne forekommer paa spredes steder og meget enkeltvis. - Ligets stilling er liggende, hovedets ubestemt, og findes altid i disse grave spor af birkebark, hvori liget har været indsvøbt eller omhyllet med eller alene nedlagt paa, at det sidste har været tilfældet viser sig tydelig. Heller ikke i disse grave findes oldsager eller andet.

3/ Et tredie slags begravelser er saadanne, som findes indrettede i stendynger, men disse adskiller sig igjen indbyrdes, eftersom disse stendynger er naturlige, men kun indrettede med liden møie saaledes, at de kunne afbenyttes som gravsteder, eller de fra først af ere sammenkastede af menneskehænder; og i første tilfælde igjen eftersom disse stendynger bestaa af lynde, flade stene, udbrede sig over en større strækning til alle sider ligesom en bred, eller de væsentlige bestaar af afrundede stene, og selv have enten en rundagtig form, eller danne saakaldede rad. - Begge saadanne begravelser findes i de store ansamlinger af flade stene, der have udseende af en bred, men en fladere beliggenhed, og som findes paa forskjellige steder paa nordsiden af det indre af Varangerfjorden, fr. e. ved Norskenæs. Her bestaar gravstederne af tildels <u>ovenlige gravkamre</u>, som röbe sig ved de dækkende stenes særegne leie (dog meget ofte ei at adskillige fra de omgivende stenansamlinger) skjönt disse ikke have sig som nogen forhöining over det omgivende terræn. Gravkammeret er ganske snævert, (ofte kan dette med röie ikke kaldes saaledes) netop saa rummeligt, at liget der kunde nedlægges. Væggene ere temmelig jevne samt dannede af smaa flade ovenover hinanden liggende stene, Taget er dannet af en eller flere store flade stene, der gjerne ligger i selve overfladen af den hele stendynge, hvori graven er indrettet. Da disse graves dannelse ikke har kostet synderlig möie, og det

4/

tilgjængelig paa grund af terrænets beskaffenhed til enhver aarstid, da disse ansamlinger af flade stene skrakker sig i mange alens dybde, finder man, hvor terrænets beskaffenhed er endelses grave i stor mængde. Man ikke synes af tilbøielighed til fælles begravelsesseder? Birkebark er det meste som findes i dem og meget sjeldent rensdyrhaar (kun i en har jeg fundet dette). Disse gravkamre er ikke dybe, og som følge deraf er liget nedlagt i liggende stilling. Hovedets stilling er synes forskjellig. - Skelettet er tildels fortæret i de paa maabnede grave, som nu ere at finde; at disse maa være af temmelig høi alder, synes skeletdets fortærede tilstand at tale for, thi da gravkammerets bund bestaar af smaa stene, der forhindrer regn at blive staaende i det, og vinden tillige kan have adgang at forhindre fugtigheden, maatte det kunde have vedligeholdes i lang tid. -

4. Andre saadanne begravelser findes i større kegleformige, som det synes af naturen dannede, dynger af større for en stor del afrundede stene, eller i de saakaldte Rad, der ligeledes bestaar af for det meste rundagtige stene. Disse grave ere kjendelige enten ved de dækkende stenes særegne leie eller ved en rundagtig, men i toppen indentrykt, forhøining over selve Radet. Liget i disse grave har havt saa liden bedækning, saa skelettet ofte er synlig. Disse begravelser adskiller sig fra no. 3 ved den mindre omhyggelighed hvormed de ere indrettede.

De kranier, hvoraf jeg ere i besiddelse, ere tagne af gravene no 2 og 3 og antager jeg efter historiske data om det indre af Varangerfjordens befolkning, disse kranier at være af lapper. Disse har efter ældre beretninger havt den skik at begrave sine døde i stenrøser ofte indhyllet i birkebark (Leem). Kan alle begravelser hidrøre fra det samme folkefærd? Af nogensmindste oldsag er i Østfinmarken, som indbefatter en betydelig strækning, intet fundet, og efter de oplysninger jeg har erhvervet mig med i Vestfinmarken kjendte folk, i dette distrikt, som ophører 7 mile nord for Tromsø ligeledes fattig. I de mange grave, som jeg og andre, der har interesseret sig for oldtidsvidenskaben, have undersøgt, er intet sonhelet fundet, uden som antydet i nogle grave birkebark og i en rensdyrhaar (nr. 3.) Skjøn tiden til ovenstaaende sammenligninger tillader mig det, vil jeg lade nedgrave en pæn som findes her i nærheden, og hvoraf de indfødte, der intet sagn have

opbevaret, ikke ved at fortalle om bygningens oprindelse eller bestemmelse. Denne er en skeibygning opført af store skeie uden noget bindemiddel, firkantet, saaledes at dens fire vinkler vende mod verdenshjørnerne; mod ydre vaggene er fillkasket jord, hvormed den indvendige side dannes af glatterte side af de store overpa hinanden sakte skeie. Langden af bygningen er 7½ og 8¼ al. indvendig. alle øvre vaggeskeie ere nedskyrtede indvendig i den høiden kan antages til omtrent 5 alen. denne bygning er aabenbart ikke opført af lappen og heller vel ikke den pera Mortensnæs grundet staaende temmelig store haukasken (Keilhaus reise i Østfinmarken, hvori denne omtales, Stokfleths mening aldeles feilagtig.) Min tid er om sommeren saa optaget af handelsforretninger, at ingen tid levnes mig til forskninger i forskjellige retninger, hvortil jeg som mindre aarig allerede følte lyst, i en større udvikling blev jeg forhindret ved at jeg pga grund af dødsfald maatte ophøre ved mine studeringer i Kjøbenhavn for 11 aar siden, og senere næsten uafbrudt har opholdt mig her, hvor meget af det videligere kunde forglemmes, da man her er blottet for alle litterære hjælpekilder, da min leilighed til at anskaffe bøger ikke kan være stor. For løftet om at sende Kilsens Urindvaaners takkes, denne bog vil være saerdeles kjærkommen.

Da mit opholdssted er 30 mile østenfor Nordkap, i det indre af Varangerfjorden, mellem Vadsø og Nesseby, hvilke 2de steder oftest staar anført paa kartene — — — — — mineralogi.

Uden videre for denne gang begrer jeg mig ærbødigst

A. G. Nordvi.

Mortensnæs i Østfinmarken 30 oct. 1852.

Hr. Professor Steenstrup.

Kjöbenhavn.

Da jg antager, at nogle undersögelser af de her ved Mortensnæs værende hedenske grave vil interessere Dem, tillader jg mig herved at tillade Dem en beskrivelse over dem, de i dem forefundne sager samt resultatet, hvortil jg er kommet ved disse undersögelser af de mangfoldige grave der findes her paa flere steder, nu er kun meget faa endnu at finde uaabnede, og da de bedst skjelnes. Meget kunde vist endnu udrettes, naar tid havdes derhil ved at undersöge de paa andre kanter beliggende gravesteder. - Det der findes i gravene er vistnok kun lidet, men dog tilstrækkeligt til at give oplysning om begravelsesmaaden og skikkene med de nedlagte afdöde. Paa disse kanter har tilforn ingen undersögelser været gjorte i denne retning. Hvor godt det havde været at kunne ved tegning oplyse gravenes indre og ydre form, samt enkelte forefundne ting, er dette nu umuligt, da her ingen findes der kan tegne, ligesom det vist vilde have været interessant at have tegning af de kun her i nærheden forekommende store stenringe hvis pereleri er 50 à 70 al. med en höide af 1½ til 2¼ al., og hvoraf her findes fire, og hvis brug man ikke kjender. - At nogen Antiqvar for norsk regning foretager undersögelser kan vist ikke for det förste ventes. - - - - (zoologisk-) - - Jg ved ikke, om det etnografiske museum ønsker samlet herfra af lappernes husholdningsting, kjöretöi, klædningsskykker, hvilke sidste museet kun var slet forsynet, ligesom ogsaa med alt andet vedkommende lapperne. Meget gaar nu af brug af det oprindelige, og vil om kort tid være vanskeligt at erholde. Jg vil vel efterhaanden kunde paatage mig at samle alt, naar jg erholder mit udlæg godtgjort. Klædningsskykkerne og dele til kjöretöiet er det kostbareste. - Hvis min tid tillader det, vil jg muligens senere beskrive en skovrun, jg en uge herfra har ladet undersöge.

Ærbödigst

A. G. Nordvi.

Beretning.

1851

Fra handelsstedet Mortensnæs omtrent 1 mil langs Varangerfjorden mod øst bestaar landskabet langs søen af lave fremspringende klippeafsatser, under hvilke der ofte af naturen har dannet smaa huler, der ere blevne benyttede til grave. Hvor disse klippeafsatser ei stryker lige ned mod søen, bestaar landskabet mellem disse af en mængde tynde flade stenheller fra flere alens indtil fra 4 tommers tykkelse, og fortsættes denne formation ned ad i flere alens dybde. Hvor denne stenhelle formation fremtræder saaar den lige fra søen opefter 4 à 600 alen. En saadan formation kaldes her stenur. Paa ovennævnte strækning langs fjorden, der omtrent har retning fra v. til ø findes en stor mængde begravelser (flere hundrede) større end paa noget andetsted langs Varangerfjorden beliggende herpaa, skjønt grave og liggende formation fremkomme flere steder. Gravene findes paa omtalte strækning anbragt i klippeafsatsernes smaa huler, under de enkeltvis liggende større stene, samt i den fritliggende stenur. De fleste grave have tidligere været aabnede, uvist af hvem og naar, og vel mest af nysgjerrighed eller ogsaa i haab om at bemægtige de forefundne ting (flint?) og muligens venlende at finde skatte i dem.

I begyndelsen af denne sommer bevnedes mig tid til at foretage undersøgelse af de tidligere aabnede grave, og var jeg ved samme leilighed saa heldig at finde nogle ikke tidligere aabnede grave, og har disse været istand til at give et tydeligt begreb om de folks begravelsesmaade hvem disse hedenske grave tilhøre (Lapperne) og at modbevise at ligene skjødeslöst have været nedlagte, og at der intet findes i gravene, hvilket tidligere kan været paastaaet. Jeg vil derfor give en kort beskrivelse over gravenes form, og tillige oplyse hvad der er fundet i nogle dels tidligere aabnede og dels nu af mig aabnede fundne grave. – Under store stene, hvor disse hvile paa deres underlag med en ringe del af deres undre flade, og paaledes lade et rum tilovers, er dette benyttet til grav, og aabningen tildækket udenfra ved og mod stenen reiste flade stenheller i flere lag, der fra den underliggende flade skraas opad, skydes

til det dækkende klippeskykke eller store stens yderkant. Er graven anbragt i stenören, hvor der kun findes de ovenfor nævnte store stenheller, da er disse optagede, saa at en nærten firkantet fordybning er dannet, fra ½ til 1 alen dyb, at deri et lig bekvemt har kunnet rummes. Yderkanterne af denne firkantede fordybning er dannet deels med paa hverandre lagte stene lige op fra bunden, og graa gravmurens yderkant aldrig höiere op end i niveau med den omgivende stenör. Bunden bestaar enten af mindre stene eller ogsaa belagt med smaa flade hvide stenheller. Mod gravmurens indre side er stedse opreist större eller mindre stenheller, anbragte saaledes at de i følge dennes nærten firkantede form, men snarere anbragt saaledes at gravens indre side ved disse stenhellers stilling erholder en rundagtig form. Disse indvendig fra reiste stenheller naar enten ikke helt op til gravmurens overkant, eller hvor dette er tilfældet hviler det første lag stenheller, der dækker graven, paa disse stenheller, imodsat feld er det første stenlag anbragt hvilende paa gravmurens overkant. Indvendig i graven synes ofte sidernes stenheller at være af forskjellig störrelse, men er der stedse mod ligets hoved og fødende opreist en stor flad sten. Til begge sider af den for hovedet opreiste sten, slutter sig hvende smalere paa skraas fra begge sider mod gravens bund sammengaaende stene, hvorimellem hovedet er lagt; altsaa bagtil stiller mod den store opreiste sten, og fra begge sider af de smalere i gravens bund sammenlöbende stene, hvor den ene af gravens sider er dannet af en större sten eller et svært klippeskykke, er der som oftest mod dette indvendig fra ogsaa opreist stenheller. Dækket over graven bestaar af store stenheller, eller hvor gravens bredde er for stor til at saa store stenheller kunde findes er man blevet nödsaget til at lægge lange smale stene og lægge over graven, og derpaa stenheller. Efter at det nederste lag nærmest liget (½ à 1 alen fra liget) er blevet pralagt, er der lagt skraas gaaende opad fra siderne flere lag hvide stenheller, der efter lagenes mangde, varierer fra 4 til 16, danner en större eller mindre forhöining, jevnt ad til siderne skraanende nedad til alle sider mod den omgivende stenör. Gravens ydre udseende er rundagtig og höiner sig efter lagenes mangde lidt over den omgivende stenör. Hvor graven har været anbragt under stene har rummet ofte ikke tilladt overalt indvendig at sætte

2.

at sætte de oprejste stenheller, for at betegne det egentlige indre rundagtige stenkammer, og er det saaledes kun i de fri i stenuren anbragte grave, man ser gravens egentlige indre form. Hvad enten graven har været anbragt i klippehuler, under store stene eller i stenuren, har man paa det omhyggeligste søgt at undgaa fugtige steder, ligesom ogsaa hvor jord findes i nærheden; i alfald er dette tilfældet med de her i omegnen forekommende grave, og da den saaledes af særdeles vel tildækket med de forskjellige tagformigt lagte stenheller, ligesom bunden ogsaa bestaar af mindre flade stene, maa dette tilskrives at stenurdskaber og brændskaber findes, hvis ældste form endnu kan igjenkjendes.

1. Ved at undersøge en tidligere aabnet grav, der efter den første aabning atter havde været godt tildækket, fandtes deri et temmeligt godt conserveret skelet. Graven var 2 ¾ al. lang, 1 al. bred, ¾ al. dyb. Den laa midt i stenuren, og var der udvendig opreist flade stenheller, der naaede op til gravmurens høieste kant. Bunden var belagt med mindre tynde stene. Taget havde bestaat af store flade stenheller, som fremdeles laa over graven, og havde de herover liggende stenlag kun været fra, saa at graven ikke har havt nogen høide fremfor den omgivende stenur. Gravens retning var fra V til NO. Da skelettet laa urørt, saaes at kraniet havde ligget med ansigtet opad mod NO eller Ø. I graven fandtes meget sammensyet birkebark, fugle og fiskeben og ved ligets venstre side ved brystet en lille rundagtig metalskaal, hvis diameter er omtrent to tommer, og dybde 1½ tm. Paa skaalens nedbøiede ydre kant har været paaloddet i hvende stykker ovenpaa denne en tynd flad metalring af samme metal som skaalen, og derpaa et sted er lidt bøiet opad, saa den ikke følger skaalens yderkant, men lader en aabning tilsyne, som om der har været paaloddet et skaft, hvortil i graven ikke fandtes spor. Den paaloddede metalring har bestaaet af 3de stykker, der have været sammenloddede. Kun paa et sted føre et hul gjennem kanten af skaalen og metalringen, hvor igjennem formodentlig en nagle har været anbragt. Skaalen er hel.

2. Under en meget stor sten, som ved sin stilling dannede paa østre side en aabning, fandtes denne tidligere at have

varet lukket med opreiste stene, og sees dette endnu at være bifaldet med nordre og søndre side. Ved at undersøge gravens bund, der bestod af mindre stene, fandtes øverst i graven mod V., hvor den store sten ved sin skilning danner en hule af omtrent 3/4 al. höide, 2 1/2 al. længde samt 1 1/2 al. bredde, et stykke langs langden sammenbøiet metal, hvor igjennem sees spor af renebraad. Dette metalstykke der sammenbøiet er 2 tommer langt og 1/2 tm. bredt, er langs langden gjennet og sees paa forskjellige steder spor af indskryk med et skarpt instrument. Ellers fandtes kun nogle stykker birkebark og fiskeben. Ovennævnte metalstykke er formodentlig nedlagt for den afdöde som amulet.

3 I en tidligere aabnet, og uden overdække værende grav, der laa midt i stenüren, fandtes paa venstre side midt i graven, lagt mellem de gravmurene dannede stenlag 4 benpile af trekantet form, hvoraf de tvende var godt conserverede, og en ligeledes godt conserveret fiskekrog af rensdyrshorn. Ellers fandtes kun nogle fiskeben, enkelte brudstykker, sammensyet birkebark, 2de enegle, 1 stk. laggeben af rensdyr og nogle meget forkomne menneskeben. 6

4 I en midt i stenuren beliggende grav, der tidligere have været aabnet, og hvis bund var opfyldt med de over graven lagte stenlag, fandtes endel enkelte uregelmæssige dannede hvide kvartsstykker, og en af samme stenart tildannet skarp 3kantet lille pilespids. 7

NR. 5 En tidligere aabnet grav undersögtes nöiere, og fandtes deri et meget forkomet skelet. Gravens retning var fra V til Ø, og laa kraniet i den vestre ende af graven. Til graven var paa nordre side knyttet en lang klipperække, hvortil var opreist flade kvarts stene, der ogsaa var bifaldet med de andre sider. Bunden bestod for endel af smaa stene. Paa bunden af graven fandtes paa venstre side af skelettet i den övre del af graven 3 meget beskadigede Lemurkander, 1 muslingskjal (Kokskjal) hvis övre del var brudskaaret, saa at den nedre dannede en ring, hvori laa en mærkelig toppet, flintagtig sten, og i vestre ende laa et fladt hvidt kvartsstykke. Paa höire side midt

Rettelse: Bever

i graven fandtes ved siden en graalig kvid i nord enden tilspidset af naturen tildannet sten 6 tm. lang, og hvis diameter i øverste ende, hvor den er flad, 5 tm., og viser fladen spor af at have været benyttet til slag, idet den der er af lysere farve, ligesom den ogsaa paa ydre side, saaes at være afsprunget ved slag paa forskjellige steder 6 smaa fliser. Stenens form er tildannet af naturen. Desuden fandtes henlagt i gravens bund paa forskjellige steder 4 saegle, meget sammensyet birkebark, fugle- og fiskeben. For faa aar tilbage saaes i denne grav en mængde renhaar, hvilket ikke af mig er iagttaget i nogen anden grav.

5. Under et fremspringende klippestykke, hvormod en grav var dannet, fandtes ved at optage endel i graven sammenskyttede stenhellen, 2 à 3 tommers lange ryg en noget mindre hund, der ikke ere af dyr, der nu forekommer her i egnen, men ganske vist have været Hvalrostænder. Desuden fandtes i graven 3 ryghvirvler af rensdyr, smaa stykker af et kranium, birkebark og fugleben.

6. I en aabnet grav's vestre ende fandtes et lille stykke uglhulet ler, der viser at være fragment af et større kar, 2de forskjellige arter snegle og nogle tilsmuldrede menneskeben.

7. 8. I en tidligere aabnet grav fandtes paa bunden, den nu var overvokset med lyng og mose, 1 metalspænde gjennem hvis overflade er slaaet nagler til zirat. Paa underfladen er paaloddede ringe, for med disse at fastsy den til klædningsstykket. Endvidere fandtes en metalfigur, paa den ene side meget beskadiget af rust, forstillende et dyr (Björn) og et mod enden tilspidset furuhasstykke omtrent en alen langt, og endel fint birkebark og fiskeben. Gravens vægge paa 2de sider er fast berg, og de andre sider dannes af store stene. Bunden bestod af mindre stene. Baade klippestykkerne og de store stene, der dannede den indre gravrum, laa skjult i stenuren, bedækket af stenhellen, der udgjør formationen. Dybden var 3/4 alen, længden 2 al. 10 tm., bredde i vestre ende 1 al. og i østre 1 al. 3 tm. Gravens retning er fra V. til Ø., og er

dens ydre form meget helegnende, idet de over graven lagte Stenhelle lag belöber sig til 10 lag af store Stenheller, der fra siderne opad var lagte som hverandre skraas opad, og dannede saaledes en lille rund höi.

8. 9 Under de nedfaldne stene fra overdækket af en tidligere aabnet grav, fandtes et skjelet. Endnu 2 al. langt og ½ tm. i diameter. Dette benskjelet er godt conserveret.

9. 10 I en tidligere aabnet grav ¼ mil fra Mortensnæs, hvis nordre side dannedes af en klipperække, der ved en fremspringende klippe gik nogle alen udover, fandtes en grav at være dannet. Den fra klippen ovenfra fremspringende kant havde sig fra stenmuren, som løb op til klippen i en höide af 2½ al. Herunder fandtes ved at borttage nogle faa Stenheller 1 kranium, hvis ansigt endnu var bedækket med flade fra siden og foran fra over hverandre sammensatte birkebarkslag, höire sides ribben, laarben, venstre arm og laarben tilligemed nogle mindre hoved og fodben. At höire sides ben var bedre bevaret- man tilskrives den omstændighed, at denne side nu var bedre dækket af Stenheller end venstres, hvortil nu og regn let havde fundet adgang. Ved hovedet fandtes en kindtand (Rav), fugle- og fiskeben, og ved ligets arm paa venstre side 2 de beskadigede, og 1 ubeskadiget fuglepil, alle brekkanede. Paa denne saaes 2 de indskaarne furer, hvoraf den ene længere end den anden, og hvoraf den længste naar op til pilens midte, hvor der paa alle sider er anbragt et tegn ×. Over pilene laa fandtes et hvidt fladt kranium. Paa forskjellige steder rundt om liget fandtes hensagt 6 rensle, og saaes nogle faa skjelet ben i graven. Foruden det om hovedet endnu paasiddende birkebarkslag, fandtes under og paa siderne af dette en betydelig del, ligeledes hvor hænderne og fødderne have ligget, og viste endel af birkebarken at have været holdt mod ilden, for at give den til sammensyningen fornödne böielighed. Gravens maaling viste, at den var 3 al. lang 1¼ al. bred og ¾ al. dyb, og hvor retningen fra N V til S O. Kraniet laa med ansigtet opad vendt mod S O. Jorden alen öst for denne grav fandtes en af Stenheller opreist smal mur, stöttet op til samme klipperække, hvortil

ovenfor nævnte grav var anbragt, 9 al. lang og 1¼ al. høi, løbende mod øaen i retning fra V til Ø. I hvad hensigt denne mur er opsat ved vi ikke.

10 Ikke langt fra ovenfor nævnte grav fandtes under en klippehule at have været tildannet en grav, hvori nu kun fandtes større stykker furutræ. Desuden fandtes en ubetydelig del hensmuldret bjørkebark, rishvisk, syet birkebark, 3 negle, fugle- og fiskeben. Graven havde været meget stor, da ved maaling dens længde var 4 ¾ al., bredde 2¼ al. og dybde ¾ al. Retningen var fra N V til S Ø.

11 I en under et fremspringende klippestykke anbragt grav fandtes et firkantet bredt kvartsstykke, hensmuldrede menneskeben, fugle og fiskeben, samt nogle mindre stykker syet birkebark.

12 13 Ved at bortkage 4 à 5 lag stenheller, der vare lagte skraa opad fra stenmuren mod en klippevæg, fandtes det nederste stenlag at være sammenstyrtet, hvorved det underliggende skeletts kranium var blevet adskilt i flere stykker. Skelettets hoved laa paa vanlig maade med hovedet opad, rettet mod Ø, og mod siderne fandtes meget af den sammensyede birkebark, hvormed hovedet havde været omhyllet og var endnu en del af rendetraaden tilstede, hvormed de forskjellige birkebarklag havde været sammensyet. Foruden det beskadigede kranium fandtes nogle arm- ribben, lårben og laggeben, alle meget fortærede. Hvor ligets bryst havde ligget fandtes et firkantet lille stykke af flere lag sammensyet rundt kantet birkebarksstykke, og 4 muslingskaller (Roskjæl) paa forskjellige steder, hvis øvre del paa alle var borttaget, saa at den nedre tilstedeværende dannede en ring, og paa høire midt i graven fandtes et lille stykke hvidt fladt granitstykke, der bærer spor af slag paa kanterne, samt tvende negle. Desuden fandtes paa venstre side midt i graven spor af at et mindre lig havde været nedlagt der, idet en menneskekjæve og nogle arm- og laarben fandtes der (et barneskelet) og nogle fiske og fugleben. Gravens længde er 3 alen, bredde 1 al. og neppe over

14

½ al. dyb. Bunden dannedes af en fra klippen fremspringende ½ al. bred kant, hvorhil der var lagt flade stene, for at danne bunden tilstrækkelig bred.

13 14 En stor klippehule fandtes at være benyttet til deri at danne hvende grave, der fra V til Ø havde været adskilte ved opreiste store stenheller. Hulens retning var langs øen fra V til Ø. Ved at undersøge den vestre grav fandtes deri Enebra, Furubra og birkebark ¼ à ½ al. lange og hemmelig bykke, samt hvende mindre stykker af langagtig tilspidset form, hvoraf det ene er af furu og det andet af birkebra. Disse stykker synes at være i sin oprindelige form og tildannede med kniv. Desuden fandtes store stykker birkebark, fugle og fiskeben og 3 nøgle.

I den østre afdeling fandtes nogle hensmuldrede menneskeben og 1 stort fladagtigt hvidt kvartsstykke, der paa kanterne bare spor af slag. Intet kvæverk fandtes her.

14 15 Ved at undersøge en tidligere aabnet grav, der var godt conserveret, sees at denne var anlagt under et lavt fremspringende klippestykke, der dannede den halve vestre del af graven, hvorimod den østrige del var dannet ved at forlange den nedenfor del af klippen paa begge sider med opreiste store firkantede stene. Over de opreiste stene var lagt smale, lange, tvert over graven, og over disse igjen hvende lag store, brede stenheller. Det i graven værende skelet var godt conserveret, og laa hovedet med ansigtet opad vend mod O & O. I graven fandtes et lille stykke af en fuglepil, fugle og fiskeben og sammensyet birkebark, og nederst i graven mange dyreben. Ved ligets fødder fandtes hensat paa en flad sten en rundagtig hvidgraa sten.

15 I en aabnet grav, hvis bund var opfyld med jord, fandtes nedlagt i graven nogle brudstykker af et lerkar, hvoraf det ene stykke er gjennemboret med 3 smaa huller. Paa hvende af brudstykkerne saaes en lyst kant. Desuden fandtes hvende forkullede laarben. Graven, der laa midt i uren, havde intet særdeles bekjendende ydre.

16

17

16 En tidligere aabnet grav, der havde et meget beliggende
17 ydre, idet der skraas opad fra siderne var sammenlagt
en mængde stenheller, blev undersögt, og efterat de i
graven mange fra oven nedstyrtede stene vare optagne,
fandtes kun et skykke lykt furukra 1 alen langt, og
paa de to sider noksom afrundet, men fladt tildannet paa den tjerde. Dette skykke er formodentlig levning af en Kjærrisköt. Endvidere fandtes et skykke lykt Enebra 3/4 al. langt, og spor af birkebark. Gravens form indvendig kunde tydelig gjenkjendes, og var siderne dannet af löst paa hverandre lagte stene i 1 alens höide. Mod denne mürs indre side var opreist store, flade stenheller. Paa overkanten af sidernes mür var lagt tvert over graven paa vestre ende omtrent 3/4 alen nd fra gravens hverende en stor lang flad sten, og en liggende over östre ende. Paa begge disse tvert over graven lagte stene har for endel tagdakket hvilet, hvortil paa grund af gravens bredde har været benyttet store stenheller. Gravens langde var 3 1/2 alen, bredde 2 al. og 1 al. dyb. Bunden bestod af mindre stene.

17 Stödt mod nordre side ved et lavt klippeskykke
18 beliggende midt i stenmüren ikke langt fra sæen, fandtes et meget stort gravsted, hvis dække var aldeles borttaget. Dette gravsted var indvendig fra afdelt med mür af löst paa hverandre lagte stene i 3de grave. Den ydre gravmür var noksom uforskyvet, og var dens hele langde inberegnet hverenderne 7 alen, hver afdelings langde er 2 1/2 al og bredde 2 al., dybde 1 al. Gravstedets retning var fra V. til Ö. Dette gravsted var opført paa den for gravene her sædvanlige maade, kun med den forskjel, at brede grave her var anbragt ved siden af hverandre, adskilt fra N. til S. ved et skillerum af paahverandre lagte löse stene, hvormod den ydre gravmür har været opført paa samme tid, fælles for alle gravafdelinger. Ved at undersöge det vestre anbragte kammer fandtes deri nogle faa hensmuldrede menneskeben, sammensyet birkebark, fuglefjer, en betydelig del bræverk, hvoraf det störste fururodskykke er 3 tm. i diameter, fladt paa den

18
19

ene side og halvvundt paa den anden, 1¼ al. langt, og et skykke enebra 2 al. langt, temmelig lykt og lige.

I den sydre bugt af Fuglebjerget ved Madsensmas fandtes en tidligere ikke aabnet grav, hvis nordre side var støttet til en klippevag, medens de øvrige sider var dannet i den omgivende skrænt. Gravens længde var 3¾ al., bredde 2¼ al. og dybde ¾ al. Bunden bestod af mindre og større stenheller. Til gravens mur, der var dannet af løst paa hverandre lagte sten, var opreist store stenheller rundt om, og var opreist en større ved hovedet og fødderne. Det over graven nærmest liggende lag havde hvilet paa de rundt graven indvendig til gravmuren opreiste stenheller. Over graven var selve siderne skraas opad lagt 16 lag stenheller. Gravens retning var fra V til Ø. I graven fandtes et stort skelet (66 cm.) liggende i den oprindelige nedlagte stilling med anrigtet opad vendt mod øst. Skelettet var godt conserveret, og fandtes under og paa siderne af hovedet endel birkebarkviste, hvorpaa hovedet sandsynligvis har hvilet. Bagfor hovedet tvert over graven fandtes et skykke furutræ, der nu var 1 alen langt. Paa venstre side laa et skykke af en furu ski. den bagerste del var fortæret, hvorimod det fundne skykke er den midterste del af skien hvorpaa foden hviler, og er det fortæret paa det sted hvor igjennem baandet gaar. Dette skiskykke er af samme form, som de endnu brugelige og 1¼ al. langt. Ved siden heraf laa et rundt fladt skykke furutræ, formodentlig levning af den anden ski og flere skykker af uharskede birkekrastokke (skistavene). Paa samme side midt i graven fandtes en smuk udskaaret kraske. Ved hovedet paa høire side laa hvende kranier af unge Oksere, 1 kindbaand af ræv, haandtaget af et kaskespyd af horn og længere nede i graven et lil samme kaskespyd hørende hornskykke prydet med skreger, og mellem disse hvende lil kaskespydet hørende sager sanes et fortæret traskaft at have ligt. Endnidere sanes spor af en eller to uharskede birkekrastokke, 1 skykke enebra 1 al. langt (buen) 1 kaskespydspids af rensdyrhorn, 1 beskadiget og en uheskadiget fuglepil af ben, skaftet og øverste del

19

af en harniske, samt et fladt lyndt brædskab af furu, ved
överste ende 3 dm. bredt og pyntet smaleve tilspidset ved
modsatte ende. I den bredeste ende er anbragt tvende små
hjerteformige huller og omkring paa midten et. Det hele
redskab er ¼ al. langt og bruges ligesom redskab baade
af lapper og finner, skjönt nu sjeldnere til at rende
garn eller ulddraad igjennem. Endvidere et i mange
stykker knust laggeben af rensdyr, endel fugle og
fiskeben og 4 snegle. Spor af syet birkebark fandtes og
et meget stort stykke kan ved fødderne, hvori disse for-
modentlig have været indviklet; lidt tang fandtes ogsaa
i graven.

19 Ved Fuglebjerget ved Mortensnæs fandtes
20 en lidtil naaben grav, hvis retning var fra N. V til SO.
Den nordre del af graven dannedes af fast bjerg, södre
side af nedlagte stene, som i den övre del af graven havde
en lidt indad böiet og afrundet form. Indvendig var
reist stenheller rundt i graven. Dens bund dannedes
i överste del af faste klippestykker, hvorimod den nedre
del havde ¼ al. lavere bund, idet de naturlig dannede
klippestykker var afrundte, hvorimod denne i bunden
bestaar af ujevne lagdede stene. Paa begge sider af
gravens övre del var lagt lynde mindre stenheller paa
bunden. Gravens vægge vare dannede ved at lægge
stene paa hverandre, og hvortil indvendig fra var op-
reist stenheller. Graven var 17 dm. dyb, 2 ¾ alen lang,
18 dm. bred i vestre ende og 15 dm. i östre. Graven
indeholdt et godt bevaret skelet, hvis hoved hvilede
mellem hænderne paa skraa fra hver side af graven opreiste
smale, flade stene, som endnu ere stod sammen ¼ al.
fra gravens överste ende. Hovedet var endnu overalt
omgivet af et sammensyet hylster af birkebark, og laa
ikke med en lille böining mod venstre med ansigtet
opad vendt mod SO. Armene laa nedstrakte langs
skelettets side, og fødderne synes at have ligget
tæt sammenslutte. De af liget endnu opstaaende ben
var, foruden det godt bevarede kranium, höire overarm og

skulderblad, nogle ribben, hofteben og bækken, laar- og laggeben. af laarbenet var endel fortæret, og var det ufortærede stykke 11 cm. langt; et lidet stykke af venstre overarm og hofteben. Ved siden af skelettet fandtes overalt i graven sammensyet birkebark, men ware hvor hænderne og fødderne havde ligget, hvilke formodentlig efter den forefundne mængde birkebark maa have været omhyggeligere omviklede end de andre dele af legemet, hovedet undtagen. Desuden fandtes i graven levning af piskeviste og tang. Omkring skelettet, ved hovedet, langs siden og fødderne fandtes 6 sneglе, og ved kraniet hovedben og ryghvirvler af fisk og ved fødderne paa venstre side overarmen af en fugl (maage) ligesom ogsaa enkelte spor af fjær og naalebra fandtes. Hvor ligets bryst havde ligget, laa en stenhelle af uregelmæssig form 7 à 10 cm. bred og under denne et stykke af flere birkebarklag halvrundt, hvert afskaaret sammensyet langs kanten, og ovenpaa samme sten et stærre rundt stykke, helt om rundt kanten sammensyet birkebarklag. Disse to runde stykker har formodentlig været lagt paa brystet som amulet. Gravens dækning udvendig fra var gjort paa sædvanlig maade ved fra siderne at lægge paa hverandre tagformigt skraas opad en mængde stenheller, og antages her at have været omtrent 8 paadanne lag.

Resultatet af mine undersögelser med hensyn til begravelsesmaaden og gravens indhold er:

1 At lapperne, hvem de her forefundne grave vel maa antages at tilhöre, have begravet sine afdöde mellem stene i ordentlig dannede gravsteder eller ogsaa benyttet af naturen dannede, og have disse grave omhyggeligen været tillukkede med stenheller, saa at liget har ligget særdeles godt bevaret for ydre indvirkning af regn og sne saalænge graven har været usaabnet.

2. At der i regelen i hver grav har kun været nedlagt 1 lig, og dette medgivet en eller anden amulet.

3 At liget med omhyggelighed har været nedlagt i graven, hele hovedet beklædt af et af flere lag lykt sammensyet birkebark hylster, hvilket vel og har været tilfældet med hænderne og fødderne, hvorimod ligets øvrige dele kun har været svøbte med birkebark. De spor af piskvirst der ofte findes i gravene endnu, synes at vise at liget enten har ligget herpaa, eller maaske sandsynligere har været lagt over det. Tangen har da vel været lagt under liget.

4 At den afdødes jagtredskaber har været nedlagt. Er kun pile og fiskekroge nedlagt, da findes de nu sædvanlig liggende paa venstre side ved hånden. Er mere nedlagt (se graven no. 18), da er jagtredskaberne lagt paa höire side, og de andre sager som skierne, skistavene, kastespydet paa hver side. De af mig i mange tidligere aabnede grave fundne kjendetegn vilde kunne give oplysning om nogen bestemt regel er fulgt med hensyn til disse sagers nedlæggelse, da det der nu findes formodentlig er fragmenter af bue, ski, skistave, kastespydskaft og muligens kjærris. — De mange kvartsstykker synes at være nedlagt i den hensigt, at dermed slaa ild.

5 At der ikke i alle grave har været nedlagt lige meget kjendetegn, men vistnok i alle er buen blevet nedlagt.

6 At flint man have været sjælden, da den kun er fundet et lille stykke af mörkagtig farve, der muligens har været en pilespid, et stykke jern er fundet i en barnegrav, og

har dette skytte stor lighed med en Kaashespydspids.

7 At der hi den afdøde er nedlagt hele fiske, fugle, kruske baarben af ren, samt dele af andre dyr. De forefundne dele af brandte lerkar er maaske madkar.

8 At de her fundne grave maa vise meget forskjellige med hensyn hi alde.

9 De i graven nedlagte snegle skulde maaske vare voxne isaafald hunde. De kaldes af lapperne Hundeskjal. De andre muslinger hvoraf den øverste del er borttaget kaldes Kostjal, der kun er fundet 1 af i graven no. 4 og 4 skykker i graven no. 12 sammen sidste sted med to snegle.

10 At lighedsede er nedlagt med ansigtet vendt mod Ø eller S. Ø.

Mortensnæs den 30 October 1852.

A. S. Nordvi.

Universitetets zoologiske museum.
27de april 1853.

S. T.

Hr. Købmand Nordvi
Mortensnæs Østfinmarken.

At jeg først idag besvarer deres meget hjærkomne brev af oktober forrige aar, har sin grund deri, at jeg gjerne vilde lade Dem i gjerningen se, hvor megen pris vi sætte paa de meddelelser, De har sendt mig angaaende de hedenske begravelser, og paa den bistand De har tilsagt mig med hensyn til erhvervelsen af de daglige redskaber, lapperne anvender til deres fiskeri og jagt, i deres husholdning og i andre forretninger. Det er en selvfølge, at Deres tilbud at anskaffe efterhaanden saadanne „imod at erholde deres udlæg derfor godtgjort" modtages med erkendtlighed. For alt hvad De af den art vil indsende til mig, ligesom for alt hvad De maatte ville overlade os af de gjenstande, De har fremdraget af gravene, samt kranierne og skeletterne af disse, vil De kunne takke paa mig eller mit museum igjennem Deres Kommissionær her. Forsaavidt de nedsendte gjenstande ville være at fordele mellem de herværende museer, f. eks. det ethnografiske og det zoologiske o. s. v., da sker dette jo bedst her, og ligesaa med summerne som hvert vil have at udrede. — I følge Deres tidligere tilbud haaber jeg altsaa, at vi have til vore paa vel begyndte undersøgelser prioritet paa Deres virksomheds udstrækning i denne retning, ligesom jeg haaber, De vil finde Dem tilfredsstillet med den interesse Deres udgravninger her har vundet, og paa den anden side ikke utilfreds med den anerkjendelse, som jeg har tilladt mig af Dem. Da de nemlig ved de kjendsgjerninger, de indeholde, afgive et vigtigt bidrag til de spørgsmaals afgjørelse, som ligge mig og Komitéens andre medlemmer paa hjerte, har jeg i Videnskabernes selskab oplæst dem, og i forbindelse med

med vore egne undersøgelser blive de optagne i Overrigsrådets forhandlinger. De er nok brydske, men ikke rendyrkede og ville altsaa først om en 8- 12 dage kunne afsendes herfra. Jeg tillader mig med første afgaaende leilighed per. dampskib at sende Dem et dusin exemplarer deraf til omdeling blandt Deres venner deroppe, og skal ligeledes afgive til Deres kommissionær herude nogle exemplarer, men beder mig dernæst opgivet til hvem flere De maatte ønske dem meddelte.

Af de trykte meddelelser vil De se, at vi er kommen ravnidt, at vi skulle til bestemmelserne af hunderacerne, og den udsigt De gav mig til at erholde kranier og ben af lappernes hunde, maatte altsaa glade mig. Jeg er igrunden særdeles videbegjærlig efter at se, hvorledes lappernes svare til urindvaanernes, maaske bedre endnu end grønlandernes. Af det beninstrument, der bruges til at rende garn igjennem, vilde De gjøre mig en tjeneste at give mig et omrids med blyant: Deres navn arede brev, det synes mig næsten, jeg maatte have en saadan herfra. - De erindrer vist, at De gav mig en skildring af et fiskenet af bast, som fjeldlapperne skulde bruge; kunde et saadant ikke falde i vor lod?

Mere ekriver jeg, naar jeg om nogle uger afsender bögerne med dampskib til Nordkap. - Det er vel dog den sikkreste vei. Jeg beder om skal jeg endnu tale med Deres kommissionær her, Hr.

Anbefalende mig til Deres velvilje forbliver jeg Deres
med agtelse

hengivne
Japetus Steenstrup.

Mortensnas 23 mai 1853.

Hr. Professor Steenstrup.

Kjöbenhavn.

Deres arede af 27 april modtog jg idag med dampskibet Cyller, der indtil august maaneds udgang hver anden uge kommer til "Vadsö", 3 mil herfra. Det glader mig at erfare at kjendskab om de hedenske lappers begravelsesskikke har vakt interesse, og vil jg, efter som tid levnes mig, fortsætte paa flere steder de paabegyndte undersögelser. Min kjendskab til de hedenske begravelser er omtrent 10 aar gamle, men har det jeg herfra har fundet kun været ringe, indtil jg i sept. f. a. paa anmodning af fogderne Sæhlund og Hauge aabnede en hedensk mörk grav, da Sæhlund gjerne vilde forskaffe prof. Boeck i Christiania et kranium. Heldigvis var denne grav indhold meget rig, liget samt de nedlagte redskaber laa mörke. Da fogd Sæhlund som har været embedsmand i en 14 aar i Østfinmarken, nu denne gang opholdt sig her i regjeringsanliggender, og boede hos mig, og hvis forretninger vare endte, ytrede lyst til sammen med mig at foretage flere undersögelser, hvortil han ansporedes ved gjennemlasning af Nilsons skand. urindvaanere, og ved af mig meddelt underretning om, at man i denne tid beskjæftigede sig i Dannark med bestemmelsen om stenalderens folk vare lapper. Han er saaledes i besiddelse af trainstrumentet, hvem en her indvandret kvan fra det nordlige Finland, erklarede havde været brugt til at vende garn med. Jeg kan saaledes kun sende et mönster af redskabet efter hukommelsen. Lapperne kjendte det ikke, og flere kvaner, hvem det forevistes heller ikke, kun denne ene. Muligens skelettet tilhörte en her indvandret og bosat kvan, der af lapperne var begravet efter deres skikke, da begravelsesmaaden var indtil de mindste detail lappisk. Skelettet

13.

og kraniet (sardeles vel vedligeholdt) og synes kraniet at afvige ved sammenligning med de övrige kranier, da dette var smalere, längere og höiere pande, og ikke saa rundt. Laarbenene var gran längere end de övrige vi ere i besiddelse af. Denne grav's indhold er Byfoged Sæland i Fredrikshald i besiddelse af.
Efter hans plan agter han i juli maaned at besöge Kjöbenhavn for at bese Oldn. museum og Ethnografisk museum, og vil vi tilskrive ham, at han henender vi til Dem og om muligt er, medbringe de oldsager han er i besiddelse af, ligesom han formodentlig vil overrække et af os i sommer udarbeidet manuskript over fundene. Muligvis gj agaa sender mine oldsager med et herfra medio juli til Kjöbenhavn afgaaende skib til gjennemsyn tillige med et temmelig fuldstandigt skelet med kranium. Vi have tænkt at tilbringe fundene engang i Kristiania museum, hvor vi alt andet, som findes herfra bliver, bliver indsendt, for at alt engang i tiden, som angaar det nordlige Norge, kan vore samlet.
I Alten fandtes for et par aar siden en skifersko (flint?) og en i 2de skykker tilslaaet stenhammer. De lappiske offersteder har vi endnu ei besögt, men haaber i al fald til sommeren at kunne besöge et ei meget langt herfra gjemet. — For og bryhen af rensdyret, klövede paa fjeldlappernes maade, er vi i besiddelse af, og skal blive sendt herfra medio juli.
Kranier af hundene er vi endnu ei kommet i besiddelse af, da 2de fjeldlapper, som lovede mig hvende skykker i vinter, narrede mig. Fjeldlapperne bruger 2de racer, en korthaaret og en langhaaret, begge spidsnudede, og hvoraf den korthaarede er stærre, men skal efter sigende den langhaarede, mindre vare bedre anseet, og holdes for at vare den ægte. Vi skal gjöre alt for at kunne forskaffe kranierne. Det omskrevne fiskegarn af

og kraniet (sardels vel vedligeholdt) og synes kraniet at afvige ved sammenligning med de övrige kranier, da dette var smalere, längere og höiere pande, og ikke saa rundt. Laarbenene var ogsaa längere end de övrige vi ere i besiddelse af. Denne grav's indhold er Byfoged Sæklund i Fredrikshald i besiddelse af.

Efter hans plan agter han i juli maaned at besöge Kjöbenhavn for at bese Oldn. museum og Ethnografisk museum, og vil vi tilskrive ham, at han henender sig til Dem og om muligt er, medbringe de oldsager han er i besiddelse af, ligesom han formodentlig vil overrække et af os i sommer udarbeidet manuskript over fundene. Muligvis vi ogsaa sender mine oldsager med et herfra medio juli til Kjöbenhavn afgaaende skib til gjennemsyn tillige med et temmelig fuldstandigt skelet med kranium. Vi have tænkt at indlemme fundene engang i Kristiania museum, hvor vi alt andet, som findes herfra bliver, bliver indsendt, for at alt engang i tiden, som angaar det nordlige Norge, kan vore samlet. I Aaen fandtes for et par aar siden en stenkniv (flint?) og en i 2de skykker ihuslaaet stenhammer. De lappiske offersteder har vi endnu ei besögt, men haaber i al fald til sommeren at kunne besöge et ei meget langt herfra fjernet. – For og bygben af rensdyret, klövede paa fjeldlappernes maade, er vi i besiddelse af, og skal blive sendt herfra medio juli. Kranier af hundene er vi endnu ei kommet i besiddelse af, da 2de fjeldlapper, som lovede mig hvende skykker i vinter, narrede mig. Fjeldlapperne bruger 2de racer, en korthaaret og en langhaaret, begge spidsnudede, og hvoraf den korthaarede er större, men skal efter sigende den langhaarede, mindre vare bedre anseet, og holdes for at vare den ægte. Vi skal gjöre alt for at kunne forskaffe kranierne. Det omskrevne fiskegarn af

bast beror paa en feilhagelse; garnet selv er
af hamp, men kanterne rundt om garnet
er af basttaug. Noget eiendommeligt fiske-
redskab haves ikke. I mangel af kroge,
bruge lapperne undertiden, dog alle ydert sjæl-
dent paa fjeldreisen, en sammenbøiet kvist, hvis
ene ende er dannet til løkke, Denne bringes ned
i vandet (elven), falder skille og venter man
saa længe indtil en fisk (ørret) kommer
over løkken; idet man hakker til dragis denne
sammen, og fisken kastes op paa bredden.
Jeg skal blandt de andre ting sende en
saadan tildannet kvist. Af gjenstande
tilhørende lappernes liv osv., vil der i aar
kun blive sendt lidt. Men skal jeg sende
redskab i fuld størrelse? Det er jo bedst,
da man efter en formindsket maalestok ei
faar noget rigtigt begreb om den indre ind-
retning, som saaledes bliver vanskelig at
anbringe.

Med ærbødigst tegner jeg mig ærbødigst

A. E. Nordvi.

a/

(modt. 10 august.)

Mortensnæs 18de juli 1853.

Hr. Professor Steenstrup

Kjöbenhavn.

For den mig med denne post sendte pakke indeholdende „Undersögelser i geologisk antiqv. retning" aflægger ej min tak; muligvis indeholder disse nogle vink m. h. t. ej andet, som kunde være at iagttage ved forskninger i disse egne, ej vilde det være mig særdeles kjært for fremtiden at erholde bekjendtgjørelserne tilsendt. – Jg vil herved underrette Dem om, at jg i sommen ingen ethnografiske gjenstande vedkommende lapperne medsender, hvorimod jg lover til næste foraar at medsende ikke ubetydeligt, med kort beskrivelse over gjenstandenes brug. Jg maa imidlertid beklage, at udsigterne til at faa medsendt kranier af fjeldlappernes hunde, kun ere meget mislige. Da de sætter megt höi pris paa disse, er det kun ved dödsfald muligt at overkomme kranierne eller skelettet, hvilket meget ofte mislykkes formedelst deres uvendtlighed. De kan være overbevist om, at jg intet offer skyer i saa henseende for tilveiebringelsen af samme.

Da rimeligvis flere kranier fra gravene vil være af interesse har jg besluttet at afsende til afbenyttelse alle disse med tilhörende skeletter, fundne i de af mig beskrevne grave, under de samme nr, og de i dem fundne sager. Skjönt höist ubetydelige har de dog været tilstrækkelige til at afgive oplysning om de hedenske lappers begravelsesmaade. Endnu bruges af lapperne den samme maade at bedække ansigtet, som den, der er iagttaget paa nogle i opskyrede grave fundne kranier, kun med den forskjel at ansigtet bedækkes med et sammensyet hylster af töi (lærred) som rækker ned et stykke under hagen, hvor det sammensyes med lærredet hvormed den övrige legemsdel er bedækket. I hedenske grave

var bedækningen naver, og vil der blive sendt et kranium, hvorpaa endnu en del af neverhylsteret sidder. En mærkelighed er, at sømmen paa lappernes ligklæder, hvor disse brugs af lærred, skulde skal være sammensyet med sort uldgarn. Fattige lapper nedlægges ofte i deres gamle reenskinspæls eller vadmelskofte. — Ved nogle i aar foretagne undersøgelser har vi fundet i 2de grave, aldeles uhedækkede, fragmenter af et sværd der nu var i aldeles smaa stykker, (omtrent 1/4 lod) og hvoraf et lille stykke var bedækket med fint uldent hår. Nogle i samme grav værende ben, skal vi tillade mig at fremsende. I den anden fandtes en halskrave i 2de stykker. Begge grave aldeles lig de andre hervarende, og meget uanseelige af form. En eiendommelighed for lapperne er, at alt skal være rundt; paa dette er deres gammer runde, paa et hul af forhåret eller klæder, er klædes- lappen ikke rund; sættes et tegn on et forstykke, hvorpaa skal sættes hå, da er dette ikke rundt. Vi var saa heldige for kort siden, at finde et lik et ligs bedækning anvendt naverstykke. Ved en feil i naveren var der blevet et hul, og for at dette ikke skulde være der, naar det svøbtes om liget, (saa omhyggelige har lapperne været) er der paasat en lap, men ikke som vi havde vænnet en rund, men firkantet. Senetraaden paa dette stykke er meget godt conserveret. I den samme store aabnede grav, hvori dette lappede naverstykke fandtes (ellers fandtes intet af betydenhed) blev vi aldeles overbevist om, at der ogsaa har været nedlagt for den afdøde en Echinus art, en saadan findes her i mængde. Vi har tidligere i flere grave bemærket spor af denne Mollusk, men under saadanne forholde, at de dog muligvis kunde være nedlagte med fugl. Dette var derimod ikke tilfældet nu. — Lapperne spise

nu, som bekjendt, ingen Mollüskart. Jeg har endnu ikke havt leilighed til at besøge mere end et offersted, beliggende paa et meget höit fjeld. Nu fandtes ikke spor til det ringeste, hvorimod den medfölgende söfin havde besögt stedet for omtrent 20 aar siden, da det fandtes uforstyrret, og gav han mig en beskrivelse over de opsatte renhorns stilling og offerpladsens störrelse, som endnu tydelig sees, formedelst de fordybninger hvori de nedsatte renhorn havde staaet.

Uden for videre denne gang tegner jeg mig Deres
ærbödige
A. C. Nordvi.

At folk her har færdes, der har havt stenredskaber, er at blemet godtgjort ved, at der i Oxfjord, en bi mile nordenfor Tromsö, er fundet en landespids af sten (ikke flint). Den er indsendt til Christiania.

(modt. 2/sept. 1853)

Mortensnæs 29 aug. 1853.

Hr. Professor Steenstrup

Kjöbenhavn.

Med dampskibet idag har jg sendt mskt. Prof. Steenstrup i Kjöbenhavn en kasse med kranier og skeletdele af de her i gravene forefundne lig, og ere kasserne mrkte overensstemmende med nos i min beretning, optaget i „oversigterne." I en mindre kasse har jg sendt nogle af de her forefundne oldsager, samt fragmenter af kvark og ravet, oldsagerne ere ogsaa mrkede overensstemmende med nos's i beretningen. I kassen nr. 10 har kraniet endnu noget af hovedets ravet-bedækning, saaledes som den fandtes paasiddende hovedet. Kan kranierne gjøre til veiledning, var det mig kjært, hvilket jg antager, da de ere saa vel conserverede. — Med hensyn til disse sager, da sendes de nu forelöbigen til behagelig afbenyttelse, hvilket ogsaa er tilfældet med oldsagerne, og önsker jg dem derfor til sommeren tilbagesendt, da jg endnu ei vil undlemme dem i nogen samling for det förste. — I kassen har jg tilladt mig at fremsende en lille kasse eg til Kjærbölling, og maa jg derfor frembære min undskyldning. — Hvis et skib kommer til at afgaa til Kjöbenhavn herfra iaar, vil jg tillade mig at fremsende nogle dyreben til undersögelse, forefundne i en sandskrænt mellem lag af forskjellige arter Molluskskaller og sand. Jeg haaber om en maaneds tid at faa tid til at foretage endel undersögelser af flere lappegrave her i egnen.

Med höiagtelse forbliver jg Deres meget arbödige

A. G. Nordvi.

Hundekranier var det mig ei muligt denne gang at skaffe. Jeg har allerede begyndt smaat med at samle til etnografisk museum.

modt. 2. okt.

Marstrands 14 septbr. 1853.

Hr. Professor Steenstrup

Kjöbenhavn.

Hermed maa jeg tillade mig at underrette Dem om, at den i min seneste skrivelse med dampskibet omtalte kasse med kranien og skeletter, der skulde afsendes med samme dampskib, ei kunde medtages af mangel paa plads, og maa jeg derfor afsende den pr. skibsleilighed senere.

Med höiagtelse forbliver jeg ærbödigst

A. S. Nordvi.

modt. 17/2 53.

Mortensnæs i Østfinmarken,
den 30te oktober 1853.

Hr. Professor Steenstrup

Kjöbenhavn.

Hermed tager jg mig den frihed at meddele, at jg nu endelig har fundet leilighed at sende de lovede kranier og skeletdele samt nogle bensagen, tagne af de lappegrave fra hedenskabet som findes her i omegnen, med briggen Valborg, capt. Ostrup af Kjöbenhavn, og af hvis befragter, Consul J. J. Munch, hjörnet af Kongens Nytorv og Gothersgade de formodentlig ved henvendelse vil erholde kundskab om skibets ankomst. Sagerne er indpakkede i en kasse mærket Professor Steenstrups, og har jg tilladt mig at indlægge i denne kasse en mindre dit Kjærbölling billigemed vedlagte brev, som jg man bede levere ham. De lovede hundekranier følge desværre heller ikke med nu, men har jg nu godt haab om at kunne forskaffe kranier af liggende racer, ligesom jg har haab om at kunne erholde endel benlevninger fra lapperues maaltider fra omegnen af Enare, hvor endel saadanne efter den derværende finlandske præsts sigende skal findes, og han lovede mig at lade udgrave endel ben ved hans tilbagekomst, hvis vinteren ikke skulde forhindre det. Denne samling vil sikkert være interessant, naar jg kun får den i vinter, da det om sommeren er næsten umuligt at faa noget sendt fra Enare, nærmeste nabosogn til Norge mod øst. Jg er nu beskjæftiget med indsamling fra lapperne til det ethnografiske museum. Muligvis jg senere ben agter at afgive en beretning om nogle af mig i sommer foretagne undersögelser af lappegrave.

Med höjagtelse forbliver jg Deres meget ærbödige

A. C. Nordvi.

Fellman?

modt. 27/12 - 54.

Mortensnas i Østfinmarken
12te nov. 1854.

Hr. Professor Steenstrup
Kjøbenhavn.

Vedlagt er ij saa fri at oversende en beskrivelse over undersögelsen af nogle grave i forrige og dette aar. Noget nyt er ikke iagttaget, hvad angaar begravelsesskikkene, hvorimod ij er kommen til visshed om, at Echinusskaller har været hemmelig ofte nedlagte. Ligeledes er der fundet en Asterias i en grav, hvilket er det eneste mig bekjendte exempel paa forekomsten af dette dyr i gravene. Da Echinusskaller og Asterias er iagttaget i nålnede grave, er ij vis paa, at de maa være nedlagte paa samme tid som graven tildækkedes. At de senere hen ere nedkomne deri er en umuglighed, da gravene ere saa vel tildækkede med paa hverandre stenhellelag, at de ere saa at sige vandtætte. Af de senere her fundne kranier udmerker et sig ved meget markerede træk, ligesom det ogsaa i alt er udmerket conserveret. - Ved en fortsat undersögelse af gravene bliver man snart opmerksom paa, at i de aabnede meget sjeldent findes levninger af menneskelige skelletdele, men derimod fugle, fiskeben, dyrelevninger osv. Hvis de menneskelige skelletdele ikke med flid vare borttagne, maa ij disse lige saa godt have modstaet tidens hand som de forskjellige dyreknogler og dyrelevninger, som ofte findes bevarede udmerket godt, hvorimod intet spor til de menneskelige skelletdele kan opdages. Dette forhold finder sted overalt, og er iagttaget af mig i mindst hundrede undersögte aabnede grave. Man af hvem og i hvad hensigt borttagelsen af skelletdelene er skeet? At det ikke er skeet i nogen videnskabelig hensigt overbydes man af derved at alt-

som har videnskabeligt værd er efterladt i gravene.
Siden forrige aar har vi ikke erfaret, hvorvidt
den til Hr. Professoren addresserede kasse med
kranier, skeletdele og nogle fundne antiqv.
gjenstande af ben og metal er modtaget. Disse
gjenstande tillod vi mig at oversende til afbi-
dning Ønske mod at erholde alt tilbage sendt i sin
tid. — (Ethnografisk.)

Med hilsen forbliver vi Deres ærbødige
A. G. Nordvi.

Beretning

over de i 1853 & 1854 fortsatte undersögelser af lappiske hedenske grave i omegnen af Mortensnas.

№ 21 Ved at undersöge en nærved Mortensnas, ca. 200 fod over havfladen beliggende stenur, bestaaende af flade hvide stenheller, fandtes i denne at have været anlagt 7 grave, der nu alle vare aabnede, og opfyldte af de over gravkammeret værende dækkesstene. I en af disse grave havde jeg tidligere fundet skylker af et lille lerkar, og i haab om at finde noget i de 6 ikke undersögte, underkastede jeg dem alle en nöiagtig undersögelse, og fandtes i den ene af gravene, der kun havde en ringe höide over den omgivende stenur et jernredskab. Gravkammeret var 23/4 al. langt, 1/4 al. bredt og 3/4 al. dybt. Retningen var som sædvanlig fra N V til S O, og var dets sider og hvælvinger dannede af paa hverandre lagte stene, saaledes at det dannede en aflang firkant af de anförte dimensioner. Ved at bortrydde det indfaldne stene opdagedes jernredskabet, der laa adskilt i mange smaa stykker, i lige retning af omtrent 3/4 al. Af stillingen og stykkernes form har det været et sværd, og fandtes ved den övre ende, som har udgjort fæstet, nogle stykker fint muldent bön, hvortil er fastrusket jernstykker. Fæstet har været 1/4 al. langt, og hvor dette endte mod det egentlige sværdblad laa en 3 kidet jernklump. Sværdbladet har været 1/2 al. langt, da smaa jernstykker kunde iagttages i gravkammeret i denne længde. Vægten af de optagne jernstykker er 14 lod. Naar det antages, at liget har været i den sædvanlige retning, laa jernredskabet paa höire side. Af skeletdelene ere kun tilstede to laarben og nogle mindre meget forvarede ben. Ellers iagttoges nogle fiskeben og endel navet. En af de sædvanlig nedlagte müslinger fandtes.

22 Under en fremspringende klippeafsats fremodedes en grav at være dannet, og vistes der spor af, at tidligere var borbrydelse endel stene under klippeafsatsen, hvorved en fordybning var fremkommet. Ved at borbrydde flere stene saaes nu, at grunden bestod af paalagte stenheller, og da 3die lag. vare borbragte, viste det, at de havde udgjort dækkestene over et gravkammer. Dette var anlagt under klippeafsatsen og var 3/4 al. dybt, 1 al. bred og 2 1/4 al. langt, og var dets retning fra N V til S O. Den øvre side var anbragt mod den øvre klippeafsats, og den nedre (søndre) var dannet af paa hverandre lagte stene, hvorunderne dannedes af klippeafsatsen. I gravkammeret var rundt om opreist flade, lynde stenheller, og var bunden belagt med liggende mindre. I den nord-vestre ende laa et kranium af et halvvoksent individ, nogle mer og mindre forbrændte skeletdele, endel ravet, riskvist, smaa skykker kang, samt fugle og fiskeben. Nogle halvforbrændte muslingskaller fandtes ogsaa langs gravkammerets sider. Ved ligets venstre side (nordre) laa paa en sten 2de smaa runde skykker jern.

2

23 Paa høiden af Fuglebjerget i den der værende ur, ca. 300 fod over havfladen, ligger flere tidligere aabnede grave. Ved at undersøge flere af disse fandtes i en, hvis langde er 2 1/2 al., 3/4 al. bred og 1 al. dyb, nogle meget forbrændte skeletdele, samt 3 skykker af et lerkar. Blandt leret, hvoraf karret er dannet, er iblandet en mængde straa. Om det ene skykke gaar paa midten en lille fremspringende kant, ovenfor paa samme skykke saaes en liggende. Straaet, der er blandet mellem leret, gjenkjendes at være af samme sort (Carex ambulacea), som lapperne anvende i sit fodtøi. I denne grav fandtes et lille skykke jern.

24 I meget kort afstand fra Mortenspas i den store stenur, opdagedes en meget stor grav at have været anlagt, støttet mod den ene side til en kun lidt over den omgivende ur fremragende lille klippeblok. Hele gravkammerets bund var nu opfyldt af de over dets tidligere anbragte dækkesten. Da disse vare bortrydede, viste gravkammeret sig at have været af en her i egnen usædvanlig størrelse, idet det ved udmaaling fandtes at være 3½ al. langt, 1½ al. dybt, 2 al. bredt. Den søndre langside og tværsiderne var dannet ved at lægge store sten paa hverandre. Indvendig i gravkammeret stode mod siderne opreist flere store hvide stenheller, 1 al. høie, ¾ al. brede, og synes ligesom at være opreist rundt siderne og derefter, og hvoraf de flere nu vare nedfaldne. Gravkammerets bund var dannet af et i grunden liggende ujevnt klippeskifte, hvorpaa var lagt stenheller over ujevnhederne, saaledes at bunden nu var jevn. Mod den fint i stenuren liggende søndre side og mod tværenderne af graven var skraat opad lagt en mængde stenheller, saaledes at graven i jurt stand mod disse sider, hvor den ikke støttede sig mod klippeblokken, mindst har havt en høide af 2 alen over stenuren. Retningen var fra N V til S O. Ved undersøgelse viste det sig, at graven tidligere havde været åbnet, idet alle menneskelige skeletdele var borttaget, hvorimod der fandtes en større end nogensinde før iagttaget ansamling af dyreben. — Da vi antager, at liget i den grav har været nedlagt som sædvanlig, med hovedet i den nordvestre del af gravkammeret, fandtes paa venstre side, langs gravkamrets side, omtrent hvor ligets skulder har ligget, et endnu sammenhængende exemplar af et søjlindsvinskal, og ved samme sides fødende et halvt kranium af rensdyr. — Paa høire side, hvor ligets

bygt har ligget, fandtes 6 rideben af ren, og lidt nærmere gravkamrets væg, mange små skytter af et grusblandet lerdannet - kar med stygt nedbrudt kant. Flere skytter fandtes adspredte rundt i graven, og flere af disse som laa samlede, vare opfyldte med sort muld. De af karret opsamlede mange skytter vise, at det har været af betydelig vidde, hvormod ingen af rideskytterne fandtes saa hele, at nogt kan sluttes hvor höit det har været. Fremdeles laa ved samme side langs gravkamrets væg, men længre nede, en stor mængde rensdyrben, bestaaende af ihuslagne kjæveben og skulderblade, ihukkövede laggeben i mange skytter, og nederst i gravkammet del af kraniet af rensdyr, skulderblad, enkelte hals og ryghvirvler, alt af en rensdyrkalv. Tæt ved rensdyr kraniet var hensat mellem sidebenene et menneskes endnu helt stående kjöndsvinskal. Overalt i gravkammet laa en stor del ravner, riskviste og faa skytter kaug. Nogle muslingskaller fandtes adspredte hist og her i gravkammet.

25 Ved Klubben ½ mil fra Mortensnæs handelsplads forekommer en liggende klenhelle formation, og da vi tidligere havde fremfundet mange aabnede grave der, formodede vi at finde nogen aabnede der, og var vi i sommer saa heldig at støde paa 3de aabnede, men hvoraf den ene intet indeholdt, da alt i samme var hensmuldret. I den ene var vi desto heldigere, og var denne grav beliggende höit fra søen i den sedvanlige retning, ligesom ogsaa dimensionerne vare den omtrentlig almindelige. Efter at dækkestenene vare bortlagne, sees et skelet at ligge i den nedlagte udstrakte stilling, og næsten enhver alt bedækket med ravner, og havde denne især

holdt sig godt over bryst- og om fødderne. Om den ene fod kunde endnu lydelig gjenkjendes den af naver sammensyede Konages (lappernes fodtöi) form, da naversyerne endnu flere steder var sammensyet med remstraad. Ved skelettets höire side ved laarbenets begyndelse laa ét af et rensdyrs laggeben, halvt ålnet, udskaaret tildannet redskab, hvis spids ten foran, og hvori laa et stykke hvidt kvarts og et stykke kniisk; til noget tidstarl kunde intet spor opdages. I ledenden er dette benstykkets gjennemboret, og fandtes endnu siddende i hullet en lynd skindrem. Det er paa begge sider udsiret med mange lige striger, der er afdelt til kvadrater. Over hylstret var tildannet et til aabningen afpasset stykke naver, og om det hele var et större omviklet. — Paa samme sted laa en meget stor muslingskal og 2de stykker kvarts, hvoraf det ene stykke bar spor af, at have været benyttet. Ved brystet laa stykker af to flade, lynde furutrasstykker, der begge ere fragmenter af ski, og nar disse flere runde fortarede stykker af furutra, men af hvis form nu intet kunde sluttes. Paa venstre side överst i gravkamret fandtes en næsten hel sipindsvinskal og en hörret og i sine forbindelser næsten adskilt röstjerne. Efter at have optaget skeletdelene, hvoraf en stor del vare halvfortarede, fandtes blandt disse hvende mindre udsirede benstykker, der ere saa fortarede, at intet kan udtales om til hvad de have været brugt. Ligeledes fandtes et drikkekar af gaase eller Svanehen, hvor dette var nedlagt i gravkamret iagttages ikke. — Ligesom hele muslingskaller, saa den foreliggende, benyttes endnu undertiden af lapperne paa reiser, i mangel af ske.

26 Ikke meget langt fra ovenfor beskrevne grav fandtes ligeledes en maabnet, der ved den mangde mhyggelig paalagte stenehelle antoges at vore godt conserveret. Da stenlagene vare bortgraadde, saaes gravkamret at have vaeret bedaekket med 3de store stenheller, der hvilede paa de langs gravkamret indvendig fra opreiste stene. Af skelettet var kraniet saerdeles godt bevaret, ligeledes halshvirvler, bryst og armben, eideben og laarben. Disse skeletdele vare naesten alle indhyllede af naver. over brystet laa flere sammensyede skykker naver, hvortil var festet de skykker der bedaekkede begge armene. Laarbenene var hver saerskilt omviklede af et sammenhangende helt skykke. Nederst i gravkamret laa et skykke naver, der havde udgjort fodbeklaedningen til den ene fod, og var saalen kjendelig ved sin form. Paa skelettets bryst laa et lille rundt af flere lag sammensyet skykke naver, aldeles ligt lidligere fundne. — Gravkamret var saerdeles omhyggeligt dannet, naesten 3 al. langt, 1 al. dybt og 1½ al. bredt. retningen var fra N til S O. Indvendig i gravkamret paa bunden belagt med flade stene. Fundet en stor mangde löv fandtes intet i gravkamret. Kraniet der fandtes i denne grav er det bedst conserverede vi endnu har fundet. —

Af disse fortsatte undersögelsen fremgår, at intet saregent, hvad angaar begravelsesmaaden, er iagttaget. I flere grave har vi lidligere iagttaget söpindsmuskaller, men aldrig under saadanne forhold, at man nok kunde tanke sig muligheden af, at de vare nedfaldne. Nu kan vi med visshed paastaa, at der ved den afdöde har vaeret nedlagt disse muslingskaller, da vi nu saa ofte har iagttaget forekomsten af dem under saadanne forhold, at de maa vaere nedlagte paa samme tid, som gravkamret tildaekkedes. Forekomsten af söstjerner har vi ikke iagttaget för, men dog

denne en gang under saadant forhold, at den maa være nedlagt, da gravkammeret dækkedes. Hvad hensigten med nedlægningen af disse dyr har været, ved vi ikke. Som bekjendt anvendes den af lapperne nu ikke. En gammel Lap har berettet mig, at sápindsvinskaller har her havt anvendelse til snusdobakdaaser. De her forekomne graves alder, er vistnok meget forskjellig, hvilket baade mængden af dem paa mange steder godtgjør, ligesom ogsaa skelettenes bevaring under aldeles lige forholde viser. Forekomsten af jern i dem er meget sjælden. Skjødt næsten alle grave, ikke alene her, men paa alle andre steder ere aabnede, med undtagelse af de bedre skjulte og mindre kjendelige, ere der dog tilbage i dem fugle-, fiske-og dyrebeen, de nedlagte redskaber, lerkarfragmenter og kølevninger, hvormed de menneskelige skeletdele næsten uden undtagelse ere borttagne, og viser det som der anlagt flid paa at borttage disse af gravene. Men i hvilken hensigt og af hvem?

A. G. Nordvi.

Mortensnæs i Østfinmarken 12 novbr. 1854.

Mortensnes 1 aug. 1855.

Hr. Professor Steenstrup

Kjøbenhavn.

Med posten-modtag ij i dette øieblik Deres ønskrivelse af 10de juli, og kan ij ikke andet end aflægge min taksigelse for den ære som er bleven mij tildeel ved den opmerksomhed som er rydet mig for de til afbenyttelse ønskede gjenstande, og de faa oplysninger ij har seet mig istand til at yde om de hedenske lappers begravelsesskikke. - Endelig er det lykkes mig at faa et skelet af en fjeldfinhund, men da skelettet først modtages for faa dage siden vil det neppe være færdig til afsendelse med det nærmeste herfra afgaaende dampskib, hvormod ij vil kunde faa det afsendt med et i sept. herfra afgaaende seilskib. - Knogler af Lutra kan ij ei forskaffe, førend i løbet af vinteren, da ij maa have dem fra "Vardø", hvorhver vinter fanges nogle; kranier har ij, men ønsker ingen nu, da ij tidligere har sendt flere af ♂ og ♀. Som tidligere meddelt lovede ij at sende endel knogler, som en finsk naboprest i Tndjager (ved Tndjager eller Enare Træsk) havde gravet op her en ans,amling af knogler, hvilke han antog hidrørende fra lappernes måltid, og hvilke nu vare bedækkede med et 3" tykt grønsvar. Sidste vinter modtog ij en kasse af disse knogler, men lapperne, som skulde bringe den til mig over fjorden, rev den af vanvare ud af baaden, og den sank. Efter senere opfordring har han i løbet af sommeren lobet mig en ny sending af knogler, og kunde disse maaske ei være uden interesse ved sammenligning af kjøkkenmøddingernes indhold.

Af oversigterne, som ij aarlig faar opsendt fra min

Af kunstn. Bruder og langedyr målt.
Siga lyskilen overalt, undtagen som bagen af
en bordvind.

Beretning

om en undersøgelse af en ældgammel firkantet ruin i Nesseby præstegjæld i Østfinmarken.

For 2de aar siden omtalte jeg i en skrivelse til Hr. professor Steenstrup, at jeg havde undersøgt en ældgammel firkantet ruin, som jeg antog havde været benyttet til bolig. Jeg har ventet med at indsende nogen fuldstændigere beretning om denne ruin, da jeg gjerne vilde have hævt beskrivelsen ledsaget med en tegning af denne her enestaaende ruin, men da hertil ingen udsigter er for nærværende tid, har jeg ikke villet opsætte med længere at indsende min beretning om denne gjenstand. Ø 1/8 mil vest for kirkestedet Nesseby paa den nordre side af Varangerfjorden ligger en ruin, som jeg antager af et hus, nogle hundrede alen fra søen, paa en flad tør lille slette, der er omgivet af et kumpigt terrain. — Den er bygget af store, flade nogenlunde regelmæssig firkantede konglomeratstene uden i en firkant. Stenene ere reiste paa kant med den flade og jevne side indad, uden noget bindemiddel. (Lidt ublandet ler har jeg bemerket mellem 2de af de øverste stene i den nordøstre væg.) Udvendig er der i lige høide med sideæggene kilkastet jord, med undtagelse af den sydvestlige side. Den nordøstre sidevæg er lidt nedgravet i en bakkeskraaning. Ruinens dimensioner maalt indvendig ere: Nordøstre væg 8 alen lang, 3½ alen høi; en af hjørnestenenes høieste kant 3¾ al. Sydøstre væg 7 alen lang, 3½ al. høi; nordvestre væg 7 alen lang, 2¾ al. høi; sydvestlige væg 8 al. lang, 2 lit 1/4 al. høi. Indgangen der er anbragt paa den sydvestlige vægs midte er 3¼ al. bred. I flugt med denne mod nordvestre side sees en enkelt rad paa kant satte stene i en længde af 5 alen af en lignende størrelse som de stene, der ere benyttede til væggene; paa den anden side af indgangen sees

boghandler i Kjøbenhavn, Hagerup, er ij blevn bekjendt med de opdagelser, som gjøres i denne retning. Med næste dampskib skal ij tillade mig at sende Dil afbenyttelse et f. a. fundet særdeles godt conserveret kranium med nogle tilhørende skeletdele, samt nogle i grave fundne bensager.

Med sand høiagtelse tegner ij Deres Dil tjenste stedse beneidvillige meget ærbødige

A. G. Nordvi.

mbl. 30/9 - 55

Mortensnäs 12 aug. 1855.

Hr. Professor Steenstrup

Kjöbenhavn.

Med Corsseer J. J Münchs skib, Ocean, capt Kristiansen sendes den omskrevne kasse med knaglefemninger. Ligeledes sendes et bref fra Pastor Homberg, der har forskaffet mig knaglerne, g hvoraf sees under hvilka förhållde de finnes. De äro upgrefvne vid Enare kirke, der ligger närved Enare Träsk.

Med högaktelse förblifver ej omildigt

A. G. Nordvi.

Kare broder.

I största hast några ord. Enligt mitt löfte nu år sedan, tillsänder jag Dig härjemte något benskarfvor af de gamle Enare lappmäns kök utkastade. Om jag lyckas välja sådanne jag bordt, vet jag icke. Deras ålder kan möjligen af män med kännedom i dessa ämnen bedömmas deraf, att de äro upgräfde under en fyra tum tjock gräsbotn, der de lågo hopade i mängd ofvan hvarandra, men största delen splittrade i små bitar. Intressant vore om dessa kunde blifva ett bevis till, derpå att lappar fordom bebott södra Sverige och Danmark. Icke vidare denne gång, utan lycke til helsa och god marknad. Med högaktning och vänskap

Pehr Homberg

Enare den 25 november 1854.

Mortensnæs i Østfinmarken 4/12 1855.

Hr. Professor Steenstrups

Kjøbenhavn.

Vedlagt er jeg saa fri at sende den tidligere omskrevne undersøgelse af en stenbolig. Noget mere overensstemmende med de af Mag. Brugelins forefundne huspuinier kan man ikke tænke sig, baade i anlæg og bygningsmaade, skjønt uden tvivl benyttet af folk med forskjellig civilisation. — Knive af flint og andre stensager er rigtignok fundne for nogle aar siden i Alten, Tromsö og jeg tror flere steder i Finmarken. - Maaske noget kan ligge til grund for sagnet, at svenskere eller finlandere (kövere) har opført den, da finnmer har manglet, og de ei har villet benytte sig af jordgammer. Jeg vilde gjerne havt sendt en tegning af den, men her findes ingen der kan tegne.

Jeg har endt et slags redskab, som naturligvis ei er naturbrd, men dog saa meget, at man faar et begreb om den. — Med beskrivelsen kan De gjöre brug efter ønske, hvis derfil er anledning. — Jeg tror, at lerefinnerne ved Tanaelv benytter sig af et meget lignende redskab, som det ved Reilgaard fundne gaffelformige, til hakeling af hamp. Provst Sommerfelt til Vadsø hvem jeg forevistе Deres tegning, har seet i vinter paa en reise et meget lignende, som han har lovet at forskaffe mig. — — — (Etnografisk) — —

— — — (zoologisk) — —

De sager jeg har til Dem eller venter at faa, sender jeg med 1ste dampskib i april fra Vadsö, ligesom ogsaa et særdeles smukt Cranium med nogle tilhørende Skeletdele, da jeg antager De ønsker saamange som kan skaffes til sammenligning. Jeg tror, at der blandt de af mig sendte cranier ingen synderlig forskjel er. Jeg lod for nogle aar siden, sammen med nuværende byfoged Lachmund i Frederikshald, aabne en grav her paa stedet, og det i denne forefundne vel bevarede Cranium ud=

markede sig skarpt tjendelig fra en 6 à 8 andre kranier fra lappegravene. - Jg er tilbøielig til at tro, at dette Cranium ei tilhørte nogen lap, men derimod en finlænder- norsk eller svensk, som angit som barn af en lap, er blevet naturaliseret og følgelig begravet som disse, idet begravelsesmetoden, nedlægningen og alt var saa lappisk som muligt. At saadanne tilfælder og forekomst af andre kranier end lappernes kan finde sted fra ægte hedenske lappegrave, har jg herved villet antyde. Det omtalte cranium beholdt Byfoged Sachtūd, og overlevede det, saavidt jg ved, til det antiqvariske museūm i Christiania. - - Her paa stedet findes en 4 alen høi hautasben omgivet af 13 concentriske cirkler. Denne har jg til sammen faaet at lade opgrave, og igjen opsætte uforandret, for at komme til visshed om den er opsat over nogen skandinav, og hvorvidt da lappernes beretning om, at de her har staaet et slag or sand eller ei. De berette os, de have seiret, og mindesteenen er af dem opsat. Dette sidste er i al fald usandsynligt, da lapperne, ligesaa lidt som russer og kvæenerne, har reist hautasbene, hvorimod jg antager, at hvis den var reist over nogen afdød, da at det har været over en, der har handlet her med lapperne eller var paa reisen til Kjarmeland, og at uenighed er opstaaet mellem ham og lapperne, og disse have dræbt ham, og hans folk har reist hautasbenen over ham. Herfil antager jg lappernes beretning om det forefaldne slag kan passe sig, hvis den skjuler nogen afdød. Runer findes dessværre ei paa den, ligesaa lidt jg ved om forekomst her oppe.

Med hilsen og høiagtelse forbliver jg deres til tjeneste beredvillige og ærbødige

A. G. Nordvi.

ikke spor af reiske skene. Jeg maalte nogle af skenene i den sydvestlige væg og vare disse i gjennemsnit 2 alen lange, 1¼ al. brede og 14 tommer tykke; mange af de i de andre vægge reiste skene var meget større. Væggenes höide har rigtignok været ens, og altsaa 3½ alen höie, hvilket man tydelig ser i den nordöstre væg, der for en del endnu har sin oprindelige höide. –

Det indre af ruinen var opfyldt af de fra væggene nedskyrtede skene og lidt grus, der ved forvitring havde dannet sig af de nedfaldne konglomeratskene. I dette grus voksede mellem skenblokkene nogle ribs-vidjer og alderbuske. Da de nedfaldne skene og gruset var bortført, blev jeg opmerksom paa en større mængde pene den sydöstlige væg, henimod den nordöstre vægs hjörne, nedrammede mindre skene, der saa skraas opad væggen næsten i lige höide med denne. Disse skene viste tydelig spor af, at de havde været udsatte for ild i mere og mindre grad, og har vistnok ildsvedet været paa dette sted, der efter skenenes stilling at dömme har langs sidevæggen opad været fortsat i en mur. Noget spor af kul eller aske kunde jeg ikke opdage mellem de forbrandte skene. –

Ruinens gulv var meget omhyggelig brolagt i sand med firkantede skene 6–10 tommer brede og omtrent 8 tommer tykke, fra den nordöstre væg til henimod midten af ruinen var der 2 de lag ovenpaa hverandre, tilsammen af omtrent 15 tommers tykkelse; derfra og til den sydvestlige væg derimod kun et lag, 8 tommer tykt. Grunden under brolægningen var en nogenlunde flad klippe, der faldt lidt mod den nordöstre væg. For at tilveiebringe et jevnt gulv, var den dobbelte brolægning aldeles nödvendig, og vistnok üdført. Da jeg lod borttage

endel af bolagningen, viste der sig at der langs klippen gik en mængde 1-1½ tommer tykke tørvestriber i uregelmæssig retning lige til væggene. Da disse tørvestriber gik under hele bolagningen indvendig i ruinen, kan de ikke være fremkommen paa anden maade end ved, at der har været lagt grene eller lyng der paa klippen, hvorpaa de nu antændte og forkullede. Bolagningen er da udført ovenpaa disse forkullede grene eller kar. Af dyrelevninger eller andet der hidrører fra den tid denne bolig er benyttet har vi ikke bemærket noget hverken i den eller udenfor. At denne stenbygning har været benyttet, beviser det forefundne ildsted, ligesaa det paa dens opførelse anvendte ikke ringe arbeide, lader formode at den i alle fald har været bestemt at benyttes under et længere ophold. Noget spor af tag har vi ikke bemærket. At inden saadant har været anbragt, som man maa tænke sig hensigtsmæssigt af lyng hvor og derpaa lagt tørv er vist, da i saa fald det nødvendigvis i det indre af boligen indstyrtede tag maatte have efterladt en betydelig mængde jord, og hvorhos vi ikke fandtes mere end det høist ubetydelige som vinden og andre aarsager havde bidraget til at føre did. Om beboernes ophold der blandt forskjellige, førend den hele bolig har været fuldfærdig, saa har dog ildstedet været benyttet, og man kunde da tænke sig at et forebyggende tag, indtil et solidere kar være bygget, har været anbragt af skind eller tæpper.

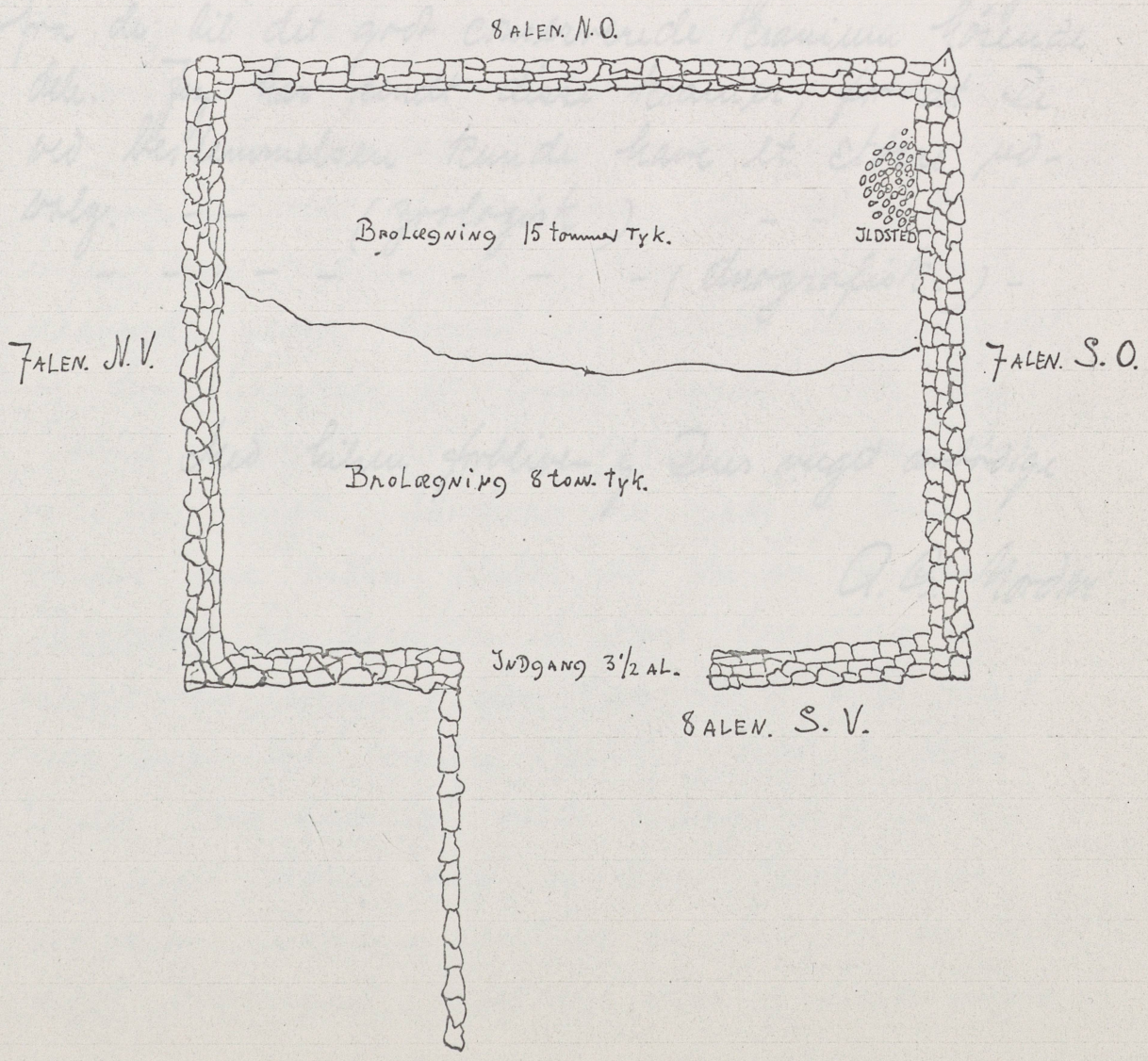
Denne, saa vidt mig bekjendt mærkelige og hos i egnen enestaaende ruin, var indtil for faa år siden ubekjendt for de fleste af omkring boende lapper, idet den opad mod væggene tilvoksede jord paa de tre sider, gjør den lidet mærkbar. Lapperne, der ere fattige paa efterretninger og sagn fra fortiden, vide kun lidet at berette om denne stenbygnings opførelse og hensigt. De berette, at røverne have opført den og benyttet den til bolig. Efter at have

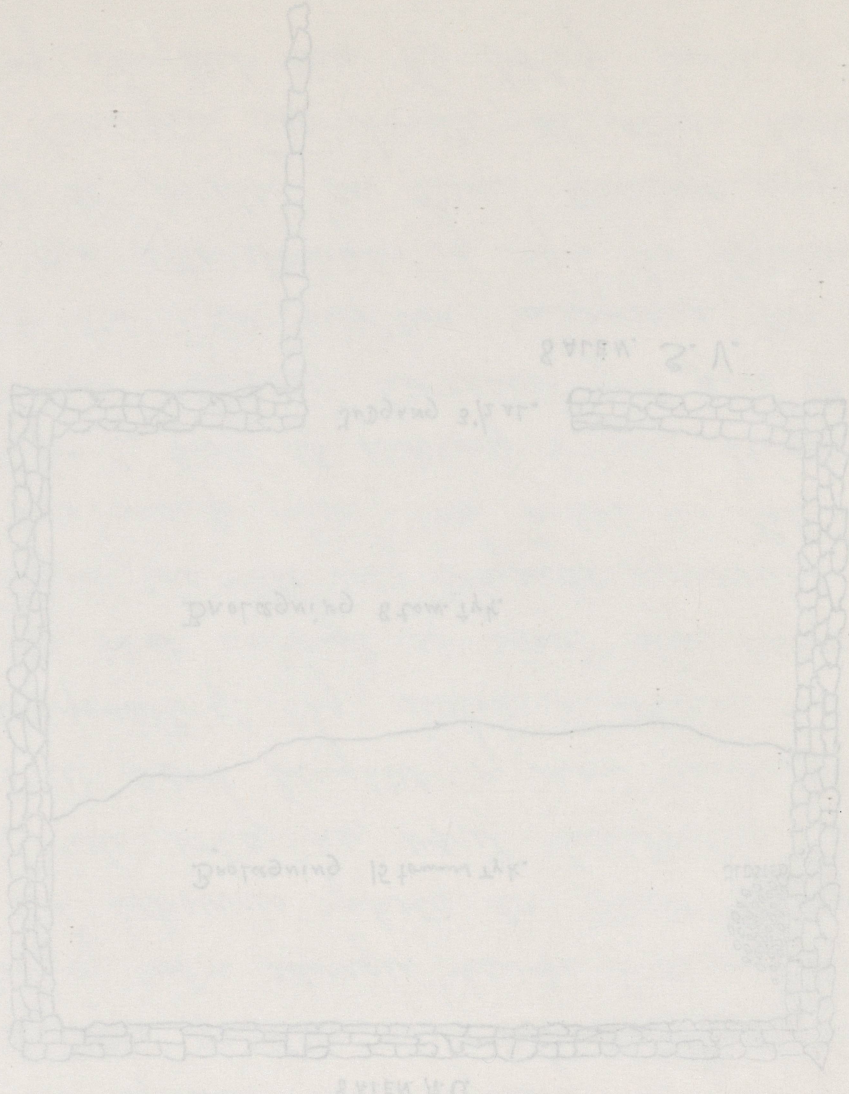
harjet lange i egnen, lykkedes det endelig lapperne at dræbe den, idet de en aften listede sig op paa taget, og skjöde röverne igjennem röghullet. –

Hvad end hensigten har vært med denne Stenbygnings opförelse, saa viser den en mærkelig overensstemmelse med de af Mag. N. Bruzelius paa Kullaberg fundne ruiner af boliger, hvis at denne har været ældre af anlæg og maaske opfört af större Stene, idet den i ufordskyret stand har været 3 1/2 al. höi, opfört af store paa kant reiste Stene, uden eller dog med höist ubetydeligt bindemiddel, med den jevne side indad, været næsten firkantet, dækket udvendig lige med vaggens höide med likeledes jord for at tilveiebringe en lun bolig, og havt et brolagt Stengulv.

A. G. Nordvi.

Mortensnæs i Østfinmarken 1 Decemb. 1855.

Markensmas pr. Tadsö 1 juni 1856.

Hr. professor Steenstrups

Kjöbenhavn.

Med dampskibet Ceres sender jg en kasse, hvori nogle skeletdele og ethnografiske smaasager. I kassen er et laderet kranium, hvortil ingen skeletdele følger; endvidere et nömerket conserverdt, hvortil höre nogle skeletdele. Paa bunden af kassen ligger en del skeletdele og nogle stykker af cranium, disse ere fundne i en grav under en sten men aabnet tidligere, og nu af mig opsamlede uden nogen orden; der er paastaaet at der er seet to cranier i denne grav, og er dit væsentlig derfor, at jg sender disse skeletdele, med anmodning om engang ved given leilighed at blive meddelt underretning om disse ere henhörende til flere skeletter, disse dele ere adskilte med et stykke vatdug fra de til det godt conserverede kranium hörende dele. Jeg har sendt disse cranier, for at De ved bestemmelsen kunde have et större materiale. -- (zoologisk) --

- - - - - - - - - (ethnografisk.) -

Børnene af et stærkt mandtskjøn af et svagere kvindekjøn dele af et ufødt barn - af Spaldret hjörneben af 2 nensdyr - af tarte hovedben (Regula tuberosa)

Med hilsen forbliver jg Deres meget ærbödige

A. S. Nordvi.

Mørkenæs 29 oktober - 1856.

Hr. Professor Steenstrup

Kjöbenhavn.

For Deres meget kjærkomne brev, som ej förer modtog igaar afdagger jeg herved min tak. De deri meddelte oplysninger til den sidste sending af skeletdele var meget interessant, idet den bekræftede min formodning om, at der af og til ekjöndt rigtignok meget sjeldent har været 2de individer i samme grav. För flere aar tilbage aabnede jeg saaledes en mörk, men aldeles sammensunket grav, hvor der ved höire side af et voxent individ, fandtes skytten af kjælvdele af et meget ungt. Ligeledes udviste den i min förste beretning under no. 18 omtalte grav, et rigtignok unomi for mig enestående exempel paa, at en stor grav har været delt ved en mur af oplagte stene i flere rum, maaske et slags familiebegravelse. - Til alle de tidtil nedsendte cranier medfölger de hörende skeletdele.-

Hvad angaar min undersögelse i denne retning i löbet af sommeren, da vil jeg foreløbigen kun meddele at jeg har fundet huusde maabnede grave, hvoraf en aldeles sammensunket, og hvori fandtes et smalt, syndt, ikke dybt tækket redskab af ben, omtrent 1/4 fm. bryt og 6 fm. langt. Tænderne ere flade og stumpe og ere paa siden glatte ud som om de var slidte. Redskabet har desuden et kort haandtag og er udskaret med streger. Om kam til et tyndt filtret haar synes det mindre skikket, idet de korte tænder kun daarligt vilde trænge ind. At det har megen lighed med en kam forekommer dog mig. Desuden fandtes en hel og en beskadiget hjortetand. Redskabet skal jeg sende Dem

til sammenligning. Skelettet var meget medtaget og kraniet aldeles ødelagt. Den anden grav indeholdt ikke af redskaber, men var interessant i andre henseender, da der fandtes en Echinus-skjal og en sammenhængende rygsøile med hoved af en lille fisk (Cyclopterus?). Dette er den første forekomst af hele nedlagte fiske jeg har iagttaget. Et dykke af en kjærris fandtes, og afviger måden fra den nu brugelige ved sammenføiningen af de forskjellige dykker deri, at nu bruges herkil usavet eller ubründet rene, hvorimod dykkerne af den fundne, ere sammenbundne med savet dykt renebraad. Skelettet er udmerket conserveret og skal blive ført. Med at skaffe cranier fra kirkegaardene vil der stille sig store vanskeligheder, men jeg næsten anser det for ugjörligt. Min ven mr. Wolley, der var ved naturforskermödet i Kania har faaet anmodning fra England om at forskaffe craniер hjem. Fra Muonioniska i finsk Lapmarken, hvor han har opholdt sig, er lapperne aldeles sammensmeltet med finnerne, og har han også nu opgivet alt haab om at kunne forskaffe disse. Det sendte kamligmende kraredskab anvendes væsentlig kun til fredning af kampen (ligkaarets fredning) förend den sættes paa rokkehovedet.

Jeg skal have min opmerksomhed henvendt paa kareme. - - - (zoologisk) - - - - (etnografisk) - -

At stenhuset ved Naseby har lighed med de af Brynelius forefundne kunde kan jeg antyde, hvad bygningsmaaden angaar, men dimensionerne og de anvendte stene her meget större. Man kan maaske bedre forestille sig dets udseende, naar man tænker sig en lille kös af stenhusets ruiner, udgravet

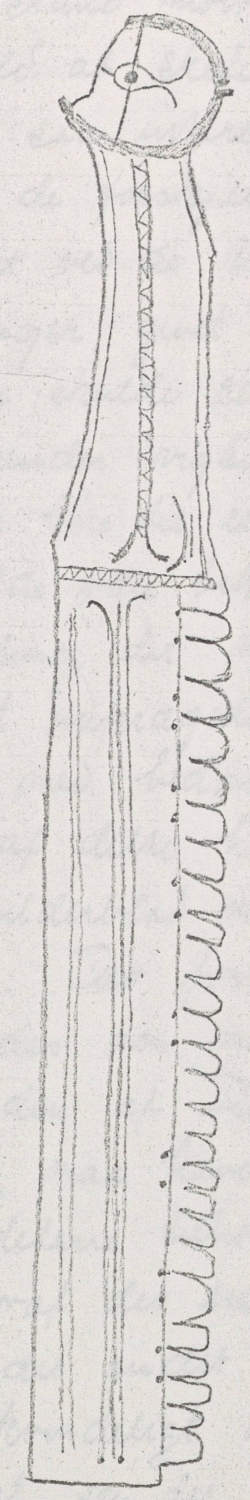
i nasken firkant i linie med hóiens basis, saaledes at kun yderdelen af háien som en skarpe staar igjen; mod denne er reist paa kant store stenblokke, som en glat vag, til en háide af hóiens. Bindingsmaterial mellem stenene bles altsaa unödvendig, idet vaggemuren stöttes sig til de gjenstaaende sider af háiden. For varmens skyld tilkrangles heller ikke andet end mere tilfeldig jord, som ogsaa sees rigeligen at vare gjort i en skraa retning opad. De på östre vag forefundne stene, der var brandte, hyde paa bebyelse, og i en del har tagit kun varet af huder eller tepper. Lapperne har visselig ei heller opfört denne bolig, dertil er ij ganske overbevist. Röveri have opfört det, fortalte de, men hvad landsmænd disse vare, derom ved de ingen besked. Nogen delt eller byggningsbant har det heller ikke varet. — I en (14de d.) kasse til Kjarbölling sendte ig Dem et redskab, som lapperne i Enare (distriktet, hvori det paa kartet aflagte Enare Träsk findes.) bruge for dermed at flække barken af furutræer, og hvormed de med lethed afflække store stykker, som bruges til at takke tag med. —

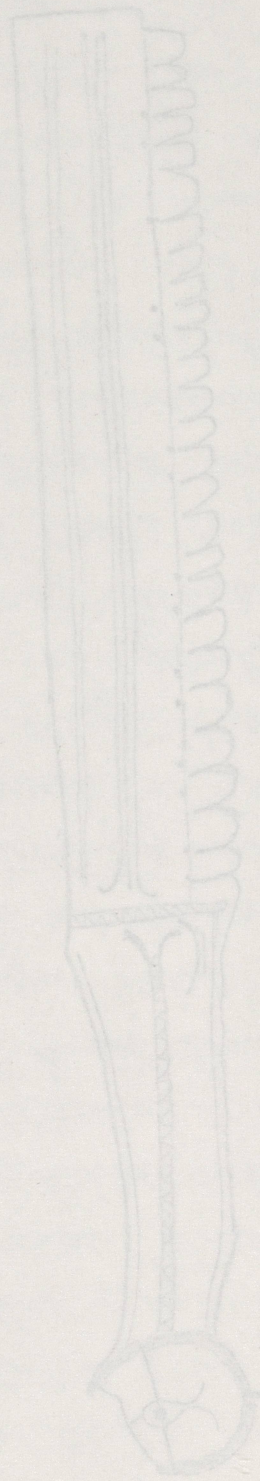
Jeg har i efteraaret været beskjæftiget med restaurationen af stensætningen om en bautasten her paa stedet for selskabet for norske fortidsmindesmerkers bevaring. Med sidste post modtog ig en anmodning fra samme selskab om at foretage en undersögelse af bautastenen, men som ikke kan ske i aar, da vinteren allerede har indfundet sig for en maanedstid, og saaledes först kan ske til sommeren. —

Med hilsen forbliver ij Deres meget arbödige
A. G. Nordvi.

—(zoologisk)— — — Af den i sommer fundne antagne kam følger indlagt et stykke i naturlig

størrelse. Tandernes indskjæring er ei dybere end lit linien. Den yderste ende af grebet danner et dyrehoved (Gnaver). Ridset af redskabet er yderst slet rigtignok. Gjort ved at lægge kammen paa papiret. Størrelsen kan i alfald sees.

Kopi.

61

Kjöbenhavn 14 septembr. 56

Til Kjökkenmödding Nordmi -

- - - - - - - - - - -

- - - Kassen med dampskibet Osler har vi rigtigen og i god stand modtaget, og gladet mig ved dens indhold af skeletter og ethnografiske smaasager fra de mig saa interessante lapper. Knoklerne hörende til de forskjellige Kranier har vi, som vi har gjort det ved de fleste af knokler fra vore Kjökkenmöddinger, givet særskilte merker, for at ingen konfusion skulde senere indlöbe. Det er i saa mange henseender vigtigt, at vide med visshed, hvilke knokler der höre til et bestemt Kranium, at senere konfusion vilde være beklagelig. Hvorlides er netop i denne rending det veleonserverede hoved med overordentlig skarpt udprægede træk, og det er derfor vigtigt at tage med bedömmelsen af disse hensyn til, at eieren af dette hoved, hvad lemmeknoklerne vise og skulderblad m. m., har været i höi grad kröbling. Det forholder sig fuldkommen rigtigt, saaledes som man ogsaa har meddelt Dem, at der i den af Dem undersögte men tidligere aabnede grav, maa have været hvende lig. Knoklerne og kjæledelene tilhöre virkelig hvende, voksne individer, hvoraf det ene stærkere og större, rimeligvis mandligt, det andet svagere og lidt mindre, uden al tvil kvindeligt, og dette sidste saa meget mere sandsynligt, som der iblandt knoklerne ere ikke faa, som tilhöre fra et uföds lille barn (kjæledele med tandspirer, hvirvler, lemmer). Foruden disse menneskelige knokler vare der knokler af følgende dyr: Rensdyr to individer, hund (kjæle og lemmede), af bjärn (en indre kindtands halvdel),

af torsk eller maaske Kulley (det svare hen af
skulderbelted), af flyndre (det
m. fl.

Hvorledes end resultaterne ville stille sig senere
m. h. til den race, til hvilken de af gravene udgravne
kranier nærmest ville være at henføre, saa er
det vist at der ved Deres undersögelser er kommet
et væsentligt bidrag til spörgsmaalets löning,
om hvilken stamme det er, som har der i det
høieste norden havt deres tilhold. Ytterligt
ville det være, om det var muligt at erholde
fra kirkegaarden kranier af de nu nærmest
boende lappestammer — til sammenligning,
thi det kan nok vare, at man forkrimsvis
har dannet sig billedet af lappernes hoved
efter de svenske lapper. — —

— — (etnografiske) — — —

— (zoologiske.) —

Mdt. 9/9 57

Mossensnæs 17 aug. 1857.

Hr. Professor Steenstrups.

Kjöbenhavn.

Med „Fraleminas", Capt. Hiort, hvis redere er Brödrene Hiort, har jg sendt en kasse med nogle ænger, som jg modtog af Walley, og til hvis oplysning indlagte brev sendes. Tvende hareskeletter sendes, som jg modtog af en fin, og som skal vare af forskjellig slags, af det ene mangler fremberene. I samme kasse ligger nogle mig tilhörende skene, benyttede til fiskefangst og præparert fin. dertil. Disse tjeger til behagelig benyttelse indtil videre. - - -

(zoologisk)

Med hilsen forbliver jg Deres ærbödige
A. S. Nordvi.

Med sidste dampskib sendes jg en samling kranier osv.

Et brev indeholdende zoologiske oplysninger fra Mr. John Walley. - Dateret Vadsö 14 juli 1857.

Mosseruas 17 decbr. 1857.

Hr. Professor Steenstrups

Kjöbenhavn.

Med nogle reisende fra Vardö har jeg fundet leilighed at sende Dem til sammenligning som laan det af mig tidligere omskrevne kamlignende redskab, som jeg forrige aar fandt i en uaabnet sammenfalden lappisk begravelse som nævned. Skelettet var aldeles ödelagt og ved ligets bryst laa redskabet, som og i samme grav hvende havertander, hvoraf den ene godt conserveret. Redskabets form ligner unegtelig en kam, men tandernes form, mindre dybe indskjæring og at de paa endefladen vise spor af glands, som om de have været udsatte for gnidning mod en haard gjenstand, synes mig tale mod at det er en kam. Som kam betragtet, har den ikke været synderlig skikket til at bane sig vei gjennem et tyst filtret haar. Jeg vil maaske snarere have den anseet som sang, skjöndt jeg ikke ved hvad den i så fald skulde have været benyttet til. Udskjæring paa haandtagets ende er vistnok et gravenhöved, og i saa fald en haver, til hvilken mening man paameget mere kommer til, som hos manden fandtes 2de haver-tander nedlagt.

Jeg har endel sager til ethnografisk museum som kun venter paa leilighed til sommeren, som ogsaa flere skeletter med tilhörende kranier, som jeg skal sende, forudsat flere önskes, ligesom ogsaa nogle gjenstande fra gravene.

Jeg har faaet efterretning om tilstedeværelsen af en samling af ben affald ved Tanaelven. Er det saaledes hermed som lapperne beretter ønskes da en del af disse ben.?

Med hilsen forbliver jeg med höiagtelse

Deres ærbödige

A. G. Nordvi.

22/4 58.

Mortensnæs i Østfinmarken i
Norge 31 marts 1858.

Hr. Professor Steenstrup
Kjöbenhavn.

I december f. a. havde jeg den fornöielse at tilskille Dem et paatgdannet redskab fra en lappegrav med nogle reisende, hvilket jeg haaber De har modtaget. — — (zoologisk.) — —

Naar jeg faar skeletterne af dyrene nogenlunde færdige (jeg har først i de seneste dage fået dem) sender jeg ogsaa cranium (udmerket) og Skelet-dele af en hund, som jeg fandt i efterhösten.
— — (zoologisk) — —

Med sand höiagtelse forbliver jeg Deres gjenstridige og ærbödige
A. C. Norderi.

14/10 58.

69

Mortensnæs i Østfinmarken
15 sept. 1858.

Hr. Professor Steenstrup
København.

Med dampskibet idag afsender jeg fra Vadsö en kasse med 4 skeletter med tilhörende kranier fra hedenske grave. De til skelletterne hörende kranier ere mærkede med samme nr. Nogle af kranierne ere særdeles vel vedligeholdte, hvorvidt De fremdeles önsker jeg skal sende skelet-dele som kan til benyttelse for deres videnskabelige forskninger bedes mig meddelt. –

– – (etnografiske) – –

Skelettet nr. 29 var indhyllet i et meget smukt med skeger forsiret naverskjold.

Jeg forbliver med höiagtelse Deres ærb:

A. C. Nordvi.

M.A.S. 13/11 58.

71

Mosesnas 4 okt. 1858.

Hr. Professor Steenstrup

Kjöbenhavn.

I disse dage har jg været beskjæftiget med udgravningen af en her nærved værende 3 al. höi og ca. 1½ al. bred bautasten, der er omgivet med 14 concentriske ringe af lagte mindre stene, mellem hver ring er omtrent 1 alen, hvorimod de lagte stene som udgjör ringen slutte sammen.

Stenene som danner ringen have dels været overgroede og dels bortdagne, men blev af mig g. aar restaureret for Foreningen til norske fortidsmindesmærkers bevaring, for hvis regning udgravningen ogsaa sker.

Skjöndt der er gravet rundt om bautastenen i en ei ubetydelig dybde er endnu intet skelet fundet; hvorimod jg stödte paa, hvor grönsvaret ophörte, en 2 à 3 dobbelt stenlagning af flade stene mellem den 3 og 5 stenring, omtrent i 3 alens afstand fra bautastenen, hvilken stenlagning fortsættes i denne afstand rundt om bautastenen. Under denne stenlagning, lige paa det derunder værende stengrus, det her almindelige underlag under grönsvaret, fandt jg spor af kul paa tre sider af stenen. i de fire gröfter jg har ladet grave rundt om stenen, og en stor mangde tænder, mod syd især af pattedyr, mod vest af fiske og bævertænder? og mod öst nogle faa fuglebein og rensdyrhorn. Mod vest mellem stenlagningens tvende lag laa den medfölgende metalring mellem to stenheller. Den synes at bestaa af 2de slags metal, hvilket sees i bruddet, idet det ene

metal, dit yderste, synes at være støbt over en lynd ring af et andet metal, som viser at være pürskent. – De medfølgende tvende stene lå paa 2de steder under stenlægningen paa gruset; de tvende i enderne lislebne nær hinanden, hvorimod den største nær ved metalringen. Paa begge langsiderne af den hele lislebne i begge enderne sten, vil De bemerke ligeover hverandre tvende smaa fordybninger, ligedan paa begge sider, samt paa den ene flade nu lydelig med kunst fremkragt kjöl eller ophöining. Stene af lignende form, dannet ved stens pulfen, findes i alle de gamle flodmaalsstrenge, men ere de da naturligvis uden denne lydelig ved menneskehaand fremkragte lislibning i enderne og uden forhöining paa fladen. En saadan som den afbildede er för engang fundet i en grav, med lydelig lislibning, dennes ende viste ligesom den nu endte spor af, at smaa stykker var udsprungne, hvilket henkyder paa at de have vanet anvendt til slag. Den store sten er vistnok ei andet end en til fiskning benyttet sten.

Naar udgravningen er fuldendt vil jeg meddele en udförlig beretning deraf. Bautastenen er ukvilsom af nordisk oprindelse, og ei oprejst af lapperne, hvoraf sagnet lyder, idet der i dette berettes, at lapperne reiste over fienden, men lapperns hövding Marken faldt, og disse satte bautastenen over ham. Jeg vil fortolke dette sagn derhen, at stenen er reist over en nordmand, som maaske paa en handelstogt, har været herinde og kommet i kollision med lapperne. Disse kan da muligens have dræbt ham, og hans folk sat bautas-stenen over ham. –

Lapperne har som bekjendt ei nogensinde reist baatasbene. — Efter de resultater som den stedfundne udgravning har vist, tror vi, at lapperne efter baatasbenen er reist, har bemyndet den til afgudsdyrkelse, og at de hidtil fra gruset iagttagne knogler skriver sig fra aaring, ligesom muligvis de paa et vist sted iagttagne to a tre dobbelte skenlægning, hvorunder knoglerne iagttages, er lagt af lapperne. — Dog herom kan vi intet bestemt sige, førend mere af grænsearet mellem de øvrige skenringe er bortlaget. — Det synes som der paa forskjellige steder ved baatasbenen er nedlagt eller ofret forskjellige slags dyr. For 10 aar siden i marts maaned fandt vi den øverste del af skenens sydligste hjørne overgydt med blank bram; imidlertid har jeg ei været istand til at faa vide af hvem overgydningen skede, ligesaa lidt som om lapperne før eller nu forbinder nogen overtro med denne sten.

For at De kan faa leilighed til at gjøre Dem bekjendt med de fundne knogler, har jeg med dampskibet fra Hammerfest, hvortil medfølgende kasse følger med baadposten, sendt disse til behageligt gjennemsyn, idet vi derfor er saa fri at bede Dem grotheds-fuldt efter gjennemsyn at sende mig samme tilbage igjen pr. dampskib til Vadsø, ligesom det vil interessere mig i høi grad at blive bekjendt med, hvilke dyr disse knogler væsentlig tilhører. En stor del har jeg antaget at være af saltvande og maagen, paa nogle af renharmene vil De iagttage sydelige mærker af tilskjæring. Deres mening om metalringen og de sendte stene tør jeg maaske ogsaa anmode mig. —

I den vedlagte i kassen lagte lærredpose vil De se en samling af rensdyrknogler fra en for nogle dage siden undersögt aabnet lappegrav, nærved Vadsö, alfaa 4½ mil herfra; graven indeholdt intet andet. Da jeg ei har sendt Dem för knogler fra lappegrave, vil De maaske have interesse af at se hvordan lapperne behandlede de knogler som nedlagdes for de döde, til sammenligning med knoglerne fra kjökkenmöddingerne. Disse knogler önskede jeg ogsaa sendt tilbage efter afbenyttelse. Hvordan fandt De de knogler svarende til kjökkenmöddingerne, som jeg tillod mig at sende Dem fra Enare i det nordlige Finland? — Knogler fra en hensamling fra Tanaelv som provst Sommerfelt lovede mig at tage, kom jeg i aar ei i besiddelse af.

Jeg forbliver med hilsen Deres til tjenerte
beredvillige arbödige

A. G. Nordvi.

Beretning

over forsatte undersögelser af hedenske lappiske grave i aarene 1855 - 1858 af A. G. Nordvi paa Mortensnas i Østfinmarken.

Den ansamling af stenhellen hvori flere mindre fjeldhamre findes mellem Klubvigen og Klubben paa nordre side af Varangerfjord har været meget benyttet til begravelsesplads, hvortil den paa grund af de locale forholde ogsaa fortrinlig egner sig, da den just frembyder saadant terrain, som lapperne fremfor noget andet synes at have valgt til der at danne grave for deres afdöde, nemlig en mendelighed af större og mindre flade lynde stenheller, i forening med större enkeltliggende stene og smaa fjeldhamre. Paa navnte terrain i en udstrakning langs söen af omtrent 1 mil findes en mangde forskjellige gravsteder, hvorimod det kun er lykkedes mig at finde faa aabnede gravsteder, hvoraf flere have været sammenskyttede, og de menneskelige skeletdele hensmuldrede, saa at gravene ikke af interesse have frembudt. Dette var dog ikke tilfældet med den i min forrige beretning paa dette sted aabnede, under no 25 beskrevne grav, ligesom den grav ij forrige sommer aabnede, viste mig tydeligere end nogensinde för, at ligene have været tildækkede, foruden med nævnte döbningen ogsaa med löv, grene osv.

No 27 Denne grav hvis ene side dannedes af en lav fjeldhammer var meget omhyggelig dannet. Stenlagene over gravkammret var 7, dets længde 2 3/4 alen, bredde 1 1/2 alen og dybde 3/4 alen. dets retning n. v til s. o. Rundt gravkammret indvendig var opreist flat sammenskydende flade, lynde

stene, der naaede op til dets overkant, og gav det en noget rundagtig form indvendig.

I gravkammet saaes et vel vedligeholdt skelet liggende udstrakt med hovedet i den nordvestre ende. Lemmerne var endnu omviklede af den sammensyede vaverbedækning, der nogenlunde sammenhængende kunde optages, og som paa disse viste den samme form der nu bruges af lapperne paa disse dele af renskind. Over skelettet laa en mængde lør, hvilket ogsaa synes at være lagt under liget, da det nedlagdes i graven. Craniet er vel conserveret med overordentlig stærkt udprægede træk, og det er derfor vigtigt at tage ved bedømmelsen hensyn til disse, og at eieren af dette hoved, hvad lemmeknoklerne vise og skulderbladet m. m., har været i høi grad kræftig.

№ 28 Ved Mortensnæs fandt vi paa det tidligere beskrevne sted nævnte steen en naalnet grav, der var meget omhyggeligt skjult, idet dækstenene ikke var høiere end den omliggende masse stene, og hine kun var mærkbare ved, at de var lagte nogenlunde regelmæssigt. Ved at afdage tre lag tynde, flade stenheller saaes et særdeles godt conserveret skelet liggende i udstrakt stilling i den sædvanlige retning med hovedet i den nord-vestre ende af gravkammet, der var 2½ alen langt, ½ alen dybt og ¾ al. bredt. Dets retning var n.ø. til s.v., og rundt omkring det indvendig var der reist tynde flade stene, der naaede halvt opad i det. Omtrent midt i gravkammet paa høire side af skelettet laa paa en lille flad sten en stor del lysegraat støv, der uden

№ 2

hvil var levning af noget paa stenen henlagt. Ligeoverfor paa den anden side laa et sammenhængende skelet af en fisk, 5 tommer langt.

Under og ved siden af skelettet bemerkedes endel hensmuldret træ og under hovedet et større stykke, der af snoet rund renestraa var sammenfløit af to mindre. Liget har her været nedlagt i en kjærris, en skik som endnu findes sted, især blandt fjeldlapperne, der ikke alle tider har let adgang til at forskaffe sig bord, til at forarbeide ligkiste af. Spor af elg hensmuldret kopinbevikstol laa ogsaa i denne grav. Disse synes at forekomme temmelig hyppigt, maaske er der i disse nedlagt noget for den afdøde.

Nº 29. I bugten ved Fuglebjerget ved Mortensnæs bemerkede jeg en grav, hvis ene side dannedes af en stor enkelt liggende sten. Ved nærmere undersøgelse fandt jeg, at dækstenene, siden og den ene ende af gravkammeret var sammenstyrtet, og opfyldt med en stor del grus, der i tidens løb var forvitret fra den store sten, der dannede gravkamrets ene langside. Ved at borttage endel af de sammenstyrtede stene og grus, fandtes flere knokler af et menneskeligt skelet, hvoriblandt det meget forterede og i mange dele adskilte cranium. Desuden optoges af gruset midt i graven et ca. 6 tommer langt og 1 tomme bredt sangdannet benredskab, hvis tænder ikke er dybt indskaarne og paa undefladen ere temmelig butte og afglattede. Langs begge sider er indridset endel streger, og paa den ende som synes at have været bestemt til at omsluttes af haanden, er en udskjæring, der synes at forestille et dyrehoved, og da maaske nærmest et hjorthoved med skjæret-anden. Forudem dette merkelige redskab, hvor-

lit vj inden mod'varende kjender, fandtes en ubetydiget skjæretand af bæver, og en halvt afbrukken. I gruset bemerkede vj flere bæverstænder, der var saa medtagne, at de ved berörelse gik itu.

№ 30. Paa en i det indre af Varangerfjorden beliggende större holme, Kjaaholmen, findes i de derværende ansamlinger af stene ikke faa aabnede gravsteder, som ved en undersögelse vj foretog af disse dog inden udbyttke gav, med undtagelse af en i den nordre del af holmen mellem endel store stene anbragt grav. Under en stor stenblok, der ved sin stilling afgav en större aabning mellem dens undre flade og den underliggende jord, fandt vj her et tidligere aabnet gravsted. Foran aabningen havde der været anbragt opreiste stene, hvoraf nu de fleste vare kastede til side, saa at sne og dels regn havde havt adgang til graven, der nu for en del var opfyldt med sammenblandt jord og grus. Ved at borttage endel heraf fandt vj nogle stærkt fortærede benpile, knokler og kjæbedele tilhörende ovenn individer, hvoraf det ene större og stærkere rimeligvis mandligt, det andet svagere og lidt mindre, uden tvil kvindeligt, og dette sidste saa meget mere sandsynligt, som der blandt knoklerne ere ikke faa, som tilhöre fra et utött lille barn, nemlig kjæbedele med tandspiren, hvirvel og lemmer. Foruden disse menneskelige knokler fandtes knokler af følgende dyr, nemlig af rensdyr to individer, af hund kjæbe og lemmedele, af björn en indre tvindtands halve del, af flynder abdominalben med flere, og af torsk eller lyse det svare ben af skulderbæltet. Disse dyrs ben, navnlig rensdyrets, vare tydelig nok ifölge behand-

№

lingen dele af den nedarve földe. –

Paa den södre side af Varangerfjorden ved Veines i Nesseby sogn undersögte jg paa det lange nes, hvor der findes lignende terrain som de övrige steder, hvori lapperne have begravet deres afdöde, en mangde dels forskyrede og dels uaabnede grave, men uden synderligt udbytte, da i de forskyrede naaen intet fandtes, og i de uaabnede vare skelletterne saa forfarede, at de intet videnskabeligt udbytte vilde kunne afgive, hvorfor jg undlod at optage dem; af de hos liggende nedlagte gjenstande optog jg fra et grav-kammer en rund sölje med naal, af nadelt metal og af den endnu brugelige form. I en af de forskyrede gravsteder opsamlede jg mange smaadele af et tenuit lerkar, der paa den indvendige side har en sort skorpe. Paa de skykker der tilhören karets overkant er den indridset lige streger, og paa nogle af disse skykker er der pündagtige huller. Karret synes at have havt vindskiret og i leret er der blandet straa. (urbrat)

I den inderste bugt af Varangerfjorden, Carlebotten, gives ogsaa en stor del begravelsespladse, men af disse er som overalt tilfaldet de fleste aabnede, de menneskelige kvogler bortlagne, og kun de dyreknokler og enkelte redskaber osv. endnu tilbage i gravstederne, der har været den afdöde medgivet. Da gravstederne nu ligger aldeles aabne, er ogsaa disse gjenstande meget forfarede, og hvad redskaberne angaar, meget sjaldne at finde. Imidlertid lykkedes det mig under nogle dages ophold der i forrige sommer at finde nogle uaabnede grave, som intet mærkeligt indeholdt med undtagelse af en grav som var beliggende i en skjærad af flade stene,

Nr 31

omkreds 1/8 mil fra søen og kopladsen Carlebotten. Gravkammret var overdækket med 4 lag stenheller, og efterat disse var aftaget, maaltes det og befandtes at være 2 alen langt, 3/4 alen bredt og 1/2 alen dybt. Heri laa et i naverindsvöbning aldeles indesluttet skelet, hvis knokler enkelte steder viste sig der igjennem. Ved at optage skelettet og den dette omviklede naverbeklædning, der under forsöget aldeles hensmuldrede, bemerkede vi at denne mod den indad vendte side var forsynet med meget regelmæssige parte streger og linjer, og hvoraf det lykkedes mig at opsamle nogle faa mindre sammenhængende stykker, af denne mærkelige naverindsvöbning, hvoraf vi tidligere ikke har iagttaget lignende blandt de mange naverindsvöb vi har havt anledning at undersöge.

I lige retning med denne grav og kun adskilt derfra ved en naturlig dannet skillevæg af sten af 3/4 alens bredde bemærkede vi en anden grav anlagt saaledes, at skelettets födder i den ene grav kun var adskilt fra skelettets hoved i den anden grav ved skillevæggen af 3/4 alens bredde.

Ved disse fortsatte undersögelser af de hedenske lappiske gravsteder, som forefindes paa steder hvor större sammenhobninger findes af större og mindre flade kyndle, dels opaa af runde stene, hvilke dog ei maa forveksles med russernes, hvis gravsteder ikke saa sjeldent findes længere ude i fjorden, dannede næsten paa samme maade og anbragte paa liggende terrain, er der aftet ved et fund tilveiebragt visshed for, at lapperne i hedenskabet have,

vistnok yderst sjeldent, nedlagt 2de lig i samme grav, et forhold som ej end yderligere vil kunne godtgjöre ved hvende cranier, som ej for en tid siden modtog som udtaget fra eet gravsted, som ej i aar ikke har havt anledning at se.

Det mærkelige med skrøger udgivede naverindskrift viser den agtelse og omhu, hvormed lapperne have nedlagt deres af-döde i de omhyggelig dannede grave, idet de efter evne endogsaa have gjort naverindskriften saa prægtfuld som muligt, ligesom ej ogsaa ofrene har fundet disse lappede.

Bæverkander findes hyppigt i gravsteder, skjönt de farveste vistnok ere bevarede, hvilket synes at henkyde paa, at lapperne dengang har havt lethed for at anskaffe sig disse. Skiligens har baveren havt tilhold i egnens mange og store elve, hvis bredder dengang vare bedækkede med skove. Undersögelsen af et hedensk lappisk offersted viser, at lapperne der have nedlagt en mængde bæverkander, der henhyder paa at de her i egnen virkelig har drevet jagt efter baveren, hvorpaa de desuden har ben anvelse.

Mortensnes i Østfinmarken 20de Decbr. 1858.

A. C. Arbo.

m.fl. 5/2.59.

Markenæs i Østfinmarken 28 jan 1859.

Hr. Professor Steenstrup

Kjøbenhavn.

Skjøndt jeg intet har modtaget fra Dem siden Deres meget interessante brev af 14 sept. 1856 vil jeg dog haabe De har erholdt nogle Sendinger fra mig, dels af menneskeskeletter og dels af dyreskeletter, hvoron De engang anmodede mig. - - -

- - (etnografisk) - -

Forsaavidt det maatte interessere Dem har jeg vedlagt ladet medfølge en beretning over de seneste undersøgelser af hedenske lappiske gravsteder, ligesom jeg vil behageligt gjennemsyn lader medfølge 4 stykker af det forzinkede naverrør, hvilket jeg maa udbede mig tilsendt, da jeg ei ønsker at skille de ad de faa stykker jeg har kunnet bevare deraf. -

Jeg venter med længsel at faa meddelelse over bestemmelsen af de i oct. nedsendte knokler, som vare udgravede fra det hedenske offersted ved den herværende brandtasken, hvoraf jeg skal tillade mig at sende Dem en tegning. Udgravningen har hidtil været standset, men fortsættes naar dagene bliver nogit længere.

Med hilsen forbliver jeg Deres til tjeneste beredvillige og meget ærbødige

A. E. Nordvi.

modt. 5/2. 60

Skorkenmaes pr. Vadsö i Østfinmarken 2den jan. 60.

Hr. Professor Steenstrup

Kjöbenhavn.

I oktober 1858 tillod jeg mig at fremsende med dampskib fra Hammerfest en kasse med forskjellige knogler, nogle forarbeidede stene samt en lille metalring, alt fundet ved udgravning af en haugaasen her paa stedet. I medfölgende brev anmodede jeg Dem velvilligen at ville bestemme de enkte knogler og fremvise stene og metalringen, samt efter afbenyttelsen sende mig alt tilbage. Hvorvidt De har modtaget kassen, ved jeg ikke, da jeg intet har hört desangaaende, men vil dog haabe dette er skeet. –

Ligeledes sendte jeg herfra i februar f. a. en beretning over de seneste undersögelser over lappegravene og et lille stykke növer med forsiringer, tilhörende et evöb om et skelet, som jeg ogsaa vil haabe De har modtaget. – Jeg er nu endelig kommen i besiddelse af endel knogler fra et af fjeldlappernes hvilepladse ved Tanaelven, som jeg herved tillader mig at forespörge om De önsker nedsendt til sammenligning med kjökkenmöddingernes affald, ligesom om De skulde önske flere craniar fra gravene, hvis de kunde skaffes. –

Jeg tillader mig herved endvidere at underrette Dem om, at jeg önskede i löbet af sommeren at faa tilbagesendt alle craniar med tilhörende skeletdele samt de andre forskjellige gjenstande fra lappegravene, naturligvis under den forudsætning at De har benyttet dem og nu kan afse dem. –

Idet jeg aflegger min hilsen forbliver jeg med sand höiagtelse og Deres til tjeneste stedse beredvillige ærbödige

A. C. Nordvi.

modt. 22/8 61.

87

Mortensnæs pr. Vadsø 26 juli 1861

Hr. Professor Steenstrup

Kjøbenhavn.

Jeg tillod mig i 1858 at sende Dem en kasse med dyreknogler, fundne ved en hervorende baatgrav, hvis udgravning nu i denne tid er fuldført. Jeg udbad mig, da jeg sendte kassen med knoglerne, om disses bestemmelse, ligesaa ogsaa om nogle redskaber af sten og en ring. Forsaavidt De vilde give mig underretning om disse ting, ønskede jeg gjerne, at vilde ske snart, da jeg agtede at levere en beskrivelse af stenen og udgravningen, ligesom jeg ønskede, De pr. dampskib vilde sende mig tilbage kassen med samtlige Dem i sammen sendte gjenstande. Hvordan gaar det med cranierne?

Jeg forbliver med hilsen og høiagtelse

ærbødigst

A. G. Arnesen.

Mortensnæs pr. Vadsø 6 jan. 1867.

Hr. Professor Steenstrup

Kjøbenhavn.

Idet jeg maa bede om undskyldning for min lange tausked, har jeg hermed den fornøielse at kunne give de oplysninger, som jeg noterede efter Deres opgave under opholdet i Kjøbenhavn, over nogle lappeforholde, om jeg maa kalde det saa.

1/ Malm siger, at lapperne ikke spiser haren. Hvorfra Malm har kunnet skrive dette er ubegribeligt. Enarelapperne (beboerne i Enare, der tilhører Finland) spiser ikke alene haren men ogsaa ijer, hund, ræv, ulv, maar, ekorn, orn, ravn osv, ligesom de ogsaa spise gjedden og enhver anden i indsøerne forekommende fisk. —
Ferskvandsfiskeriet er et væsentligt bidrag til deres husholdning, og er retsligheden til at fiske i de mange indsøer, fordelt mellem Enarelapperne.

2/ Naar Malm siger, at affaldet af deres maaltider bliver liggende i stuerne i en krog osv., da forholder det sig langtfra saaledes. Vistnok kan affaldet blive liggende i stuerne baade dage og uger, men tilsidst kastes det dog ud, naar stuen rengjøres paa sin vis, og saaledes findes der ogsaa i Enare ligesom affaldsdynger som andetsteds. Muligens der ogsaa skrive sig ander steder paa grund af at Enarelapperne ingen hunde have, da deres steen gaar saa hurtig omkring husene. Jeg har sendt Dem fra Enare knokler fra affaldsdynger for en del aar siden.

3/ „At diebårn gives et skykke rennmarr i munden" erklare de mange Enarelapper, hvoraf flere meget gamle mand, at saadant er dem ubekjendt. Norske lap, forhenværende kirkesanger, Hans Kolpus har imidlertid sagt mig, at fjeldlapper skal paa aars gamle børn puske et skykke tørt rensdet i munden. Imidlertid skal dette nok ikke sjeldent.

4/ „Om man af knoklerne kan kjende om de ere af uskaarne eller skaarne ren."
Knoklerne ere paa uskaarne ren haardere og mindre porøse end paa skaarne, det samme er tilfældet med hornene, paa andet kan de ikke skjelnes.
I craniet er benene paa uskaarne ren betydelig tykkere end paa skaarne ren. Nogen anden forskjel kan ingen fjeldlap angive. I Enare og formodentlig alle steder i Lapmarken, hvor adgangen til mel er vanskelig og dette kostbart, afskrabes den finere bark af furutræet om vaaren og sommeren, og dels ogsaa om vinteren, hakkes smaat og blandes med mel, dels i suppe og dels i grød. Mange Enarelapper sige, at en saadan blanding smage bedre end bare mel, og anvende den uden melhangen gjør den nødvendig. Man kan ved Enarelappens hjemsted se en mængde furutræer, hvis stammer ere nøgne paa grund af afbarkningen, og gjorde det paa mig forrige vinter paa reisen igjennem Enare et ubehageligt indtryk at se en stor del af skoven ved Nennesjärvi saaledes mishandlet.

---(Etnografiske)--

Med sand høiagtelse og tilsen er jeg Deres til tjeneste beredvillige

A. G. Nordi.

1 af lapper fra Utsjoki brugt 4 forskjellige 2 af Skolpluinen fra Norrig, fra Mosselby og 1 af Russen fra Utsjoki.

For Universitetets zoologiske Museum i Kjøbenhavn er tegnet forsikring paa 2 kg. knogler afsendt per. dampskib „Baldur" den 23-3-1878. Pakke Nr. 60.

I en kasse mærket: Menneskeknogler, Nordvi ligger følgende menneskeknogler:

1 a. Cranium } mrkt. × | Geol. Mus. S 177.
1 b. andre skeletdele } Klaboy. | afskåret triangulær. Os suprabas.

2. Cranium uden underkjæbe. Med paaskrift: „Medfølger ingen skeletdele."

3. Overkjæbe m. m. af et cranium.

4. Brudstkr. af cranium og af andre skeletdele af et barn.

5. Forskjellige knoglestykker i en pakke.

6. Smaa knokler i en pakke.

7. Dele af menneskelige skeletter.

8. } Ti kjæbestykker af rensdyr.
9. }

10. Stk. af cranium af et rensdyr.

11. Brudstykker af knokler af dyr.

12. Sneglehuse.

13. En pind af træ. (!)

I en Kasse uden mrk., med fastsömmet pappplade paa forsiden, ligger:

1. En aflang, flad pulleskon med spor af brug i enderne.

2. Den afslagne ende af en lignende.

3. En mindre Dr, hvis ender ere afslebne lige.

4. En æske med en i 2 dele overdrudt bronzering, overdragen med arbor nobilis. Heri har jeg nedlagt nogle i Kassen liggende sneglehuse.

5 Et skykke forskenet Ara.

6 En pose med knokler af dyr.

7. Mange pakker med dyreknokler. een af dem med paaskriften: Fugleknokler.

T. Boye.

Kjøbenhavn 5/4 1878.

Arede Hr. Nordvi.

— — — — — — — Kasser og gjemmer indeholdende lappiske nedsendinger følger med „Reserven", der afgaar herfra imorgen. De udgjør sammen 3 colli, idet den store Kasse indeholder 3 mindre Kasser, en lagaakasse og en Kiste. — En liste over hvert gjemmes indhold optages før afsendelsen af arkæologen Hr. Boye, der under min reconvalescence ydet mig en hjælpende haand, og den følger med. — — — — — —

For Universitetets zoologiske Museum i Kjøbenhavn er tegnet Forsikring på 3 Kg. Kranier afsendt pr. dampskib „Reserven" den 6 april 1878. Beløb Kr. 145.

Fortegnelse over de til Hr. Nordvi afsendte Kasser.
2den Sending. –

1. En lille Kasse, mærket I.

(Med paaklæbet Seddel, hvorpaa staar skrevet: „Kranium fra en uberørt grav. I graven fandtes intet uden de sædvanlige nedlagte Kruge og Sagt Kaver.")

Heri:

Et Cranium med tilhørende Underkjæbe.

---

2. En Kasse mærket II.

Heri:

a. Et lille Cranium med fastlimede Levninger af Kaver.
b. Et større Cranium med tilhørende Underkjæbe (med blyant er skrevet paa Craniet: 15.)
c. Forskjellige andre Dele af menneskelige Skeletter.
d. Et sammenrullet Stykke Kaver.
e. Fladt lagte og – som det synes – tildels sammensyede Stykker Kaver.
f. Tre sammenbundne Træstykker (Det ene med paaskrift: „Træstykker, saaledes som de findes i Gravene.)
g. En Fiskekrog. (Med paaskrift: „Fiskekrog fra graven No 3.")

3 En Kasse mærket III.

Heri:

Et Cranium med Underkjæbe og andre Dele af et menneskeligt Skelet.

4. En Kasse, mærket IV.

Heri:

a. Et cranium med underkjæbe og andre dele af et menneskeligt skelet.

b. Marvspaltede knokler, hemmelig nye.

c Et flast buleformet bronceesmykke med löse dele af randbeslag. (Indsvöbt i et stykke papir, paa dets yderside staar: „1 kobberskaal fra graven nr. 1," paa dets indvendige side: „Fundet i en grav med et fuldstændigt skelet ved den övre venstre side udenfor Sværdhjeltet.")

d Smaa stykker af lerkar. (I papir med paaskriften: „de i graven no. 16 fundne brudstykker af lerkar.")

e To stykker Kvartsit. (I papir med paaskrift: „Prøver af Kvartsit-stykker som större og mindre findes i alle grave ved ligets höire haand for dermed at slaa ild. Til ildsted har jeg endnu ei fundet spor.")

f En krummet, forvitret hespil med hak i den ene side.

g. Brudstykker af naver.

5 En kasse mærket V

Heri:

a. Blegede brudstykker af et cranium og andre dele af et ungt menneskeligt skelet.

b. To preglehuse. (I en papirspose med paaskrift: „Prøve af de muslinger der eri lagte rundt ved ligets side, hoved og födder. Som symbol for hunde skulde de ved forsvare liget. Lapperne kalde dem hundeskjæl."

6 En kasse (cigar-) merket VI (og „Stenredskaber (Nordv.)")

a En flad rullesten, tilhuggen i begge de smale ender til ombinding. (Herpaa en fastklistret seddel med paaskrift: „№ 1 Fra en flodsbreng ved Mortensnæs, omtrent 1000 al. fra søen. Höide over havet maaske 30 à 40 fod. Nordv.")

b En lille flad rullesten med fure om langdearens midte.

c En stor rullesten med fure tvers over midten. (b. og c. ligeledes med sedler og stedsangivelse som paa a., paa b staar „№ 2" og paa c.: „Hvorvidt denne stens fure er dannet af naturen, tör jeg ei afgjöre. Stenen er fra samme flodsbreng ved Mortensnæs som № 1 og 2. Nordv.")

d. En rullesten med dyb fure om langdearens midte.

---

7. En tine merket VII.

(Med paaklæbet seddel med paaskrift: „Bones and shells from Vardö. J. Walley.")

Heri:

Muslingskaller og fuglebeinben hvorpaa er skrevet: „Vardö. J. W."

Vilhelm Boye.

Christiania 12 april 1878

Hr. Etatsraad Steenstrup.

Kjöbenhavn.

De med „Baldur" og „Reserven" sendte 5 kasser har jeg modtaget i god stand. – – –
– – – – — – –

De tilbagesendte cranier kommer jeg formodentlig til at afsende til Prof. F. W. Flower i London, da den anatomiske samling hersteds sandsynligen ikke vil kjöbe flere end de som samlingen allerede har afkjöbt mig i forrige maaned. –
I sendingen med „Reserven" forleden dag medfulgte der endel löse knokler uden cranier, hvorfor jeg nasken er tilböielig til at antage, der maa være igjenstaaende et par cranier, da jeg nyeste har sendt löse skeletdele uden tilhörende cranier. De cranier jeg erholdt sendt laa i særskilte kasser sammen med de til hvert hörende skeletdele, og er saaledes i orden. Jeg vil dog ikke med bestemthed paastaa der er tilbage flere cranier, men paa grund af de mange löse skeletdele jeg har faaet, er der megen sandsynlighed for at saa er tilfaldet. Jeg er derfor saa fri at henstille til Dem at lade eftersöge om der ikke skulde være flere craniер igjen, som da vel maatte være paa samme sted, hvor de andre fandtes.

Af oldsagerne har jeg faaet tilbage alt som indsendtes sammen med craniерne, der mangler imidlertid et meget sjeldent stykke nemlig en lang smal benkam som jeg sendte Dem til eftersyn en vinter med en reisende fra Vardö, nemlig Kjölmand Brodtkorb. Samlingen hersteds for lappiske oldsager har kun en

liggende mindre godt conserveret fra kjökkenmöddingen paa Kjelmö i udlöbet af Bögfjord i Varangerfjord. Den vj i sin tid sendte Dem er fundet i en grav og var godt conserveret. Fandes denne skulde vj gjerne ønske den sendt mig tilbage.

I den store kjökkenmödding paa Kjelmö foretog vj for Oldselskabets regning herstedes sidste sommer udgravning og fandt der flere benredskaber som samlingen ikke før havde, blandt andet en stor med mange hager forsynet harpun og en lyskerpig til fiskefangst (flyndre) aldeles lig den som er afbildet hos Nilsson, foruden en mængde fiskekroge, pilespidser, aflange benredskaber hvis ene ende er ganske lut, da de har været benyttet som hamre, formodentlig benyttet som saadan under tilberedelsen af det gras lapperne benytter i deres kvinager og som maa bankes for at gjöre det mindre haardt. hammersteiner

Ved den samling af lappiske oldsager, vj har leveret hen til museet, er denne nu ganske righoldig. Jeg tror, at professor Rygh agter at offentliggjöre hvad den indeholder med det förste.

Idet vj önsker dem en snarlig bedring, er vj med hilsen og sand höiagtelse deres

ærbödige

A. C. Wedel.

Christiania 1 decbr. 1879

Hr. Etatsraad Steenstrup

Kjöbenhavn.

Jeg maa bede Dem undskylde, at jeg atter er saa fri arbödigt at bede Dem med <u>første</u> <u>indgaaende</u> post at tilskille mig den smukke og godt conserverede benkam, paa hvis ene ende der findes et udskaaret dyrehoved, (af en gnaver) som jeg i sin tid tilskillede Dem til sammenligning. Kammen er, som jeg ved indsendelsen oplyste, fundet i en hedensk maalmet lappegrav ved Varangerfjorden i Østfinmarken. Da ingen kammen haves fra lappernes grave, er denne af særdeles interesse, hvorfor jeg ogsaa er büden 20 kroner for den.

Med sand höiagtelse arbödigst

A. G. Nordvi.

Hr. Nordvi.

Deres første brev af 8 november gav mig haab om, hvad ogsaa Deres nu senere modtagne brev af 1 december bekræftede, at jeg nu vilde komme til kundskab om, hvad jeg kunde ende Dem, Hr. Nordvi, til økonomisk skadesløsholdelse for det tidligere i museet magasinerede opbevarede redskab, men til min store beklagelse senere paa en eller anden maade under den ved museets bygning og min embedsboligs ombygning forbundne omflytning af alt — paa afveie komne gamle gravfundne lappekam, hvorken den selv eller den lille aske, hvori

den vor, har kunnet finder. Jeg tillader mig derfor at tilskrive Dem en anvisning paa Hr. Hefty, fra Privatbanken i Kjöbenhavn, paa det beløb (20 kroner), som i Deres brev er nævnt som det Dem gjorte bud paa denne kam. —

(Jospehs Gjensvings.)

Kjöbenhavn 7 oct. 1887.

Hr. A. C. Nordvi

Christiania.

— — — — — — —

— — — — — — — Ifraf sig for nogle dage siden paa en kaske sendt i sin tid fra Dem fra Mortensnæs – indeholdende fire nogenlunde bevarede cranier mærkede 27. 28. 29. 30. af hvilke dog det ene no. kun er meget ufuldstændigt, med heri i lærred indviklede pakke af knogler eller lignende. At denne kaske tilhörte Deres sendinger er ündgaaet min afdöde ven Conradsen, da han i hine bestræbelige tider hjalp mig med at bringe de övrige kasser af sendingerne tilskibe, y allerede dengang maa den uheldigvis være bleven under flytningen fjernet fra de övrige. - - - - - - - - -

- - - - - - - - -

Med mange hilsner Deres

Japetus Steenstrup

(I brevet ligger et papir, hvorpaa med store bogstaver er skrevet :)

4 craniер

og

4 kropdele i lærred

No. 27. 28. 29. 30.

fra

Mortensnæs

Finmarken.

I. II. III.

27/1 87.

Christiania 25 oct. 1887.

Hr. Etatsraad Steenstrup
Kjöbenhavn.

Nogle dages fravær er aarsag i, at jeg først nu kan besvare Deres brev af 17de dennes. Kassen har jeg nu modtaget og derfor betalt i spedition, toldklarering, opbringelse osv. 5 kr. 48 öre, hvorfor jeg vedlægger kvitteret nota, da beløbet vel bliver at ligvedere af museet, og kan dette blive mig sendt i postanvisning.

Da jeg er den eneste som har samlet lappiske kranier (og siden 1882 afsat mange complette skeletter til udenlandske samlinger), kan kan jeg nogenlunde oplyse, hvorhen kranierne er solgte og beskrevne.

Endel er beskrevne i Prof. J. Davis Craniologica, disse solgte jeg senere til Gen. Alex van der Horck, som jeg tror med hemmelig vished at vide har solgt dem til Prof. Virchow i Berlin.

De af Prof. Jacob Heiberg i nedfølgende separatafbrykt beskrevne kranier er i den herværende anatomiske samling med undtagelse af de 3 som omtales i „Privatbesitz des Herrn. Nordvi." Disse er solgte til Prof. Stewart Royal College of Surgeons of England til hvem også de kranier blev solgt, som jeg under Deres sygdom fik tilbagesendt af Prof. Lütken, jeg tror det var 7 stykker. Om disse er beskrevne, ved jeg ikke.

Foruden disse har jeg f. a. solgt fire stykker til Prof. Schwalbe i Strasburg, og de 4 jeg forleden fik sendt fra Dem vil formodentlig blive solgt til Prof. Waldeyer,

Director des Anatomischen Institutes i Berlin.
Flere end de nu nævnte har jeg ikke havt.
En Lensmand Klerk i Sydvarangen har
fra en gresk katolsk kirkegaard ved
Pasvig paa norsk territorium, nær den
russiske grændse, i 1883 opgravet endel
grave, tilhørende de saakaldte Skoltelapper,
gresk katoliker, og hvoraf nogle familier
i Neiden i Sydvarangen er norske under-
saatter. Han har kun taget craniene som
han efter meddelelse til mig har solgt
til England og Rusland.

Jeg forbliver med bilsen Deres til tjeneste altid
velvillige og ærbødige

A. G. Nadvi.

Christiania 6 novbr. 1887.

Höiskarede Hr. Etatsraad.

– – – – – – – I samme brev spörger De om jeg er villig til at overlade de fundne craanier. Uheldigvis indkraf Deres brev for sent, thi strax jeg fik craanierne sendt fra Kjöbenhavn, faldbød jeg dem til Prof. Waldeyer i Berlin, hvorfor jeg ikke kunde svare Dem förend jeg fik besked fra Berlin. Denne erholdt jeg idag, hvorefter Waldeyer bad mig sende dem til Prof. Virchow tilligmed et fuldstandigt pardeles cranium af en yngre lappekvinde. Virchow har för ikke kjöbt craanier af mig, hvorimod han f. aar kjöbte 5 hele skeletter. –
Jeg har solgt craanierne for 53 kr. og skeletterne, som altid mangle nogle af de mindre ben i haanden og foden og dels endel af brystbenet for kr. 108, enkelte er i England og Washington betalt med kr. 126.
Jeg tilskrev for nogle aar siden professoren i anatomi ved Kjöbenhavns universitet om han vilde kjöbe lappeskeletter, men fik afslag.
Jeg har en liden samling skeletter staaende i Bergen (forsaavidt den ikke er solgt i disse dage), og er disse de sidste skeletter som jeg kan forskaffe, da jeg ikketsteds i Finmarken nu ved at kunne finde noget og ei heller af craanier fra gamle

hedenske grave. I 1884 fandt jeg i Vest-
finmarken, hvis fjorde jeg i en tid af 3 1/2
maaned bereiste, kun to skytten paa et
eneste sted. Muligt er det jeg i næste maaned
eller maaske før, faar craanier af de saakaldte
Skovslapper, russiske og dels norske under-
saatter, fra Sydvaranger paa den søndre
side af Varangerfjorden. Vil De have af disse,
paa skal jeg underrette om, hvis jeg faar
nogle ligesom en ekelsterne, hvorfor forno-
dentlig Quatrefages kjöber en større del,
da han var særdeles fornöiet med at have
kjöbt forrige aar.

Jeg glemte i forrige brev at anføre, at
Prof. L. Welcker i Halle har kjöbt 3
craanier.

Jeg forbliver med hilsen Deres til tjeneste
beredvillige og ærbödige

A. C. Nordvi.

Til den anatomiske samling have skeletter,
maa jeg snart have underretning heram,
da de faa jeg har snart vil blive solgte.
Samlingerne i Christiania, Stockholm,
Upsala og Lund har alle kjöbt mange.
Prof. v. Düben f. eks. 16 skytter. —

- - - (zoologisk.) - - - -

Trykt i papiret staar:
Universitetets
Zoologiske museum.

10/12 87.

Bedste Hr. Conferentsraad.

Jeg har herved den fornøielse til den sammenlignende afdeling af museet for nordiske oldsager at afgive fire forskjellige stenredskaber, 1 landøxe og 3 økseformer, ved graving i jorden til smaaplettens opdyrkning fundne i en omkreds af to mile omkring Munioniska ved Kongasjerri i Lapmarken. – Hr. J. Wolley, Esq., hvem vi og museet skylder disse interessante sager, forsikrede, at alle lapper, hvem han foreviste disse gjenstande, eller hvem han derom forespurgte, godt kjendte dem, og at paadanne blev fundne spredt over jorden i hele Lapmarken; de gav dem sædvanlig til børnene som legetøi; eller havde brugt dem til slibesteene, hvorom ogsaa disse – – – –

Brevet er aprevet.

(18/788. Svaret pr. brev. at jeg af hensyn til Anat. Mus.' økonomiske forhold maa renoncere paa tilbudet.)

11/7 88.

Hr. Etatsraad Steenstrup

Kjöbenhavn.

I sidste tilskrev De mig, at De önskede at afkjöbe mig de lappekranier, som blev sendt mig fra Kjöbenhavn, hvor de i længere tid havde henstaaet paa museets loft. Jeg kunde da ikke overlade Dem disse, da Deres brev om at ville beholde dem först kom mig i hænde efterat jeg havde solgt dem til Prof. Virchow for 60 mark. pr. stykke.

Jeg kan imidlertid nu overlade Dem nogle lappekranier fra gamle hedenske grave i god tilstand for 50 kroner pr. stykke. Skulde De nu önske at kjöbe, maa jeg have Deres svar snarest med opgivende af hvormange De vil kjöbe, da jeg igaar modtog forespörgsel fra Strassburg, om jeg kunde forskaffe Lappekranier eller skeletter, som jeg har lovet nogle af til Prof. Waldeyer og Virchow i Berlin for Rm. 124. -

Idet jeg maaske tör anbede mig Deres arede svar pr. angaaende, forbliver jeg med sand höiagtelse ærb.

A. C. Nordvi.